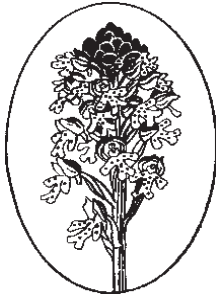

A black and white photograph of two orchid plants. The plants have long, slender stems and several flowers with distinct dark spots on their petals. The background is a soft-focus natural setting.

Krutbrännaren

Nr 1 • 2005 • Årg. 14

ÖLANDS BOTANISKA FÖRENING

Krutbrännaren

Årgång 14, 2005 nr. 1.

ISSN 1103-2839

Tidskriften utges av Ölands Botaniska Förening och utkommer med fyra nummer per år.

Medlemsavgiften för 2005 är 80:- och för familjemedlemmar 10:- (för i utlandet bosatta dock 110:-). Beloppet sättes in på föreningens postgironummer 636 59 31-2. Medlemmar erhåller tidskriften *Krutbrännaren*. För endast prenumeration är avgiften 110:-. Äldre nummer av tidskriften kan beställas från Thomas Gunnarsson till ett pris av 25:- per nummer.

Redaktionen består av Thomas Gunnarsson (red.) och Håkan Lundkvist (ansv. utg.).

Manuskript och synpunkter skickas till Thomas Gunnarsson (adress se nedan).

Adressändringar och frågor om distribution tillskrives Thomas Gunnarsson (adress se nedan).

Föreningsärenden och frågor därom kan tillskrivas någon ur styrelsen:

Ulla-Britt Andersson (ordf.)

Kummelvägen 12, 386 92 Färjestaden.

Tel. 0485 / 332 24 E-post: se Thomas Gunnarsson

Tommy Knutsson (v.ordf.)

Ned. Västerstad 111, 380 62 Mörbylånga.

Tel. 0485 / 420 14

E-post: tommy.knutsson@mailbox.hogia.net

Thomas Gunnarsson (sekr.)

Kummelvägen 12, 386 92 Färjestaden.

Tel. 0485 / 332 24

E-post: thomas_gunnarsson@telia.com

Elna Hultqvist (kassör)

Slottsgatan 23, 387 32 Borgholm.

Tel. 0485 / 106 24

E-post: elna.hultqvist@swipnet.se

Keneth Erlandsson

Fatabursvägen 11 A, 393 53 Kalmar.

Tel. 0480 / 198 46. E-post: kenneth-

erlandsson@swipnet.se

Liselotte Wetterstrand-Dahlgren

Albrunna 1022, 380 65 Degerhamn

Tel. 0485 / 66 04 569. E-post: liselotte@oland.com

Thomas Johansson

Jutnabbevägen 19, 392 36 Kalmar

Tel. 0480 / 695 79

E-post: johansson.thomas@telia.com

Håkan Lundkvist

Frösslunda 3080, 380 62 Mörbylånga.

Tel. 0485 / 440 83 E-post: hakan.lundkvist@telia.com

Helena Lager

St. Bunneby 3024, 380 62 Mörbylånga.

Tel. 0485/440 69

E-post: helena.lager@home.se

"Ölands svampflora"

Ett pågående projekt där vi försöker kartlägga svampfloran på Öland. Avsikten är att få fram så kompletta sockenfloror som möjligt för att därigenom få en bild över arternas utbredning och frekvens. Är du intresserad så skriv eller ring till Tommy Knutsson.

Projekt Ölands hotade växter

Hjälp oss inventera sällsynta och hotade växter på Öland. Vill du ha en aktuell rödlista, eller äldre fynduppgifter som behöver kontrolleras skriv eller ring till Thomas Gunnarsson.

Omslagsbild: Sumpnycklar *Orchis traunsteineri* Foto: Thomas Gunnarsson

Omslagets baksida: Skogsfru *Epipogium aphyllum* C.A.M. Lindman Bilder ur Nordens flora

Växer mossnycklar på Öland?

av Per Bjurulf

Bakgrund och syfte

I Svensk Botanisk Tidskrift (Ericsson 1982) rapporterades från Knisa mosse på Öland ett bestånd av nyckelblomster, som artbestämdes till mossnycklar. Författaren uppger att de vid förflyttningen ut till beståndet den 6/7 passerar ett agbälte, som upplevdes ”som minst sagt livsfarligt”. Därefter kom de emellertid ut på ”ett underlag, till huvudsak bestående av vitmossa och slyartad björkskog, som föreföll något stabilare men som fortfarande gungade betänkligt”. Nyckelblomstren, som påträffades här, uppgavs påminna ”mycket om sumpnycklar, med det undantaget att de har något mindre blommor med ej fullt så grov sporre, och ofläckade, djupt kölade blad. Blomläppens kanter är inte nedåtböjda och

Figur 1. Ängsnyckel från Knisa mosse med rent grön stjälek, stjälekblad utan fläckar. Glest, blomfattig ax med ljusröda blommor.

bladspetsarna är inte så stukade; dessutom blommor de för fullt, medan ängsnycklarna, *D. incarnata* vid det här laget gott och väl blommat över. Titta också på läppteckningen, den visar på de flesta av exemplaren småstick istället för strimmor. Nycklarna växer i vitmossa; här finns skvattram, *Ledum palustre*, rundsileshår, *Drosera rotundifolia*, kråklöver, *Comarum palustre*, bl.a.; allt utvisande att vi befinner oss i ett s k fattigkärr”. Nycklarna bestämdes enligt artikeln till mossnycklar, *Dactylorhiza sphagnicola*.

Syfte

Avsikten med den här aktuella undersökningen är att granska om

1. det finns exemplar från formgruppen sump-mossnycklar på Knisa mosse och
2. om det i så fall är moss- eller sumpnycklar.

Aktuell inventering

Den 4 juli 2004 passerade vi ut över den gungande mjukmattan, bestående av *Cladium*rötter, ut på det lite fastare partiet med slyartad björkskog. Där fanns ängsnycklar, somliga fortfarande i blom. De stod glest inom ett cirka hektar stort område. De flesta var typiska ängsnycklar, relativt grova, med tjock (4-6 mm) hoptryckbar stjälek. Stjälekbladen var relativt korta, avlånga, vertikalt riktade, bredast vid basen och utan fläckar. Axen var mångblommiga, somliga med ljusröda (Figur 1-2) andra med

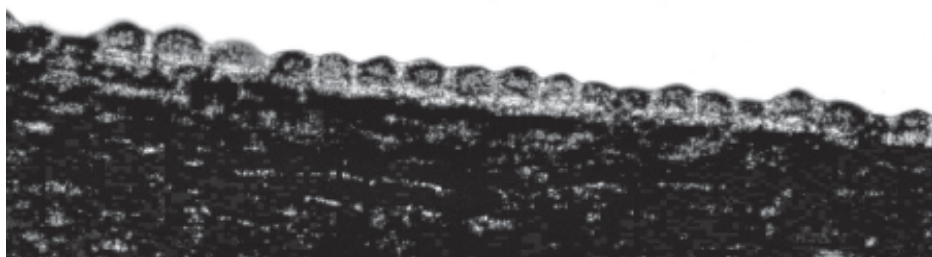
Figur 2. Blomma från samma individ som i figur 1. Ljusröd läpp med gles teckning med öglor, linjer och prickar. Konformad till spetsig, lätt böjd sporre. Sidolober tillbakavikta.

mörkare röda, små (läpp ca 7x7 mm) blommor, ofta med distinkt läppteckning med linjer, öglor och punkter och med för ängsnycklar typisk braktétandning (Figur 3, jämför nedan). Inströdda bland dessa typiska individer fanns avvikande former. De var mindre, gracilare och med inte så hoptryckbar stjälk och med fläckiga blad. Dessutom fanns ett område med tätare bestånd av små och betydligt mer varierande former, som bedömdes tillhöra formgruppen sump-mossnycklar. Denna population hade ett kärnområde strax intill agbältet och

sträckte sig delvis in i detta men även ut mot det öppna vattnet. Beståndet uppskattades till drygt 100 talet inom cirka 600 kvm. Inom kärnområdet stod också skogsnycklar. Nycklarna stod i vitmossa, framförallt på tuvorna, i stort sett i full solexposition.

Följearter

Inom handnycklarbeståndet fanns kärknipprot (*Epipactis palustre*) i tidig blom, skogsnycklar (*Dactylorhiza maculata* ssp. *fuchsii*), majviva (*Primula farinosa*) i fröställning, tätört (*Pinguicula vulgaris*) och gotlandsag, (*Cladium mariscus*). Övriga följearter som noterades: glasbjörk (*Betula pubescens*), bladvass (*Phragmites australis*), kråklöver (*Comarum palustre*), täta bestånd av kärrbräken (*Thelypteris palustris*), ängsull (*Eriophorum angustifolium*), hirsstarr (*Carex panicea*), trådstarr (*C. lasiocarpa*), hundstarr (*C. nigra*), dystarr (*C. limosa*), bunkestarr (*C. elata*), en (*Juniperus communis*), tall (*Pinus sylvestris*), bind- och gråvide (*Salix aurita*, *S. cinerea*), ett bestånd av skvattram (*Rhododendron tomentosum*), ängsvädd (*Succisa pratensis*), sumpmåra (*Galium uliginosum*), rund- och storsileshår

Figur 3. Braktétandning hos ängsnycklar (samma individ som i fig. 1 och 2). De små kantcellerna delar helt sida med angränsande celler, vilket ger en i stort sett plan eller svagt småbuktig ytterkontur.

(*Drosera rotundifolia*, *D. anglica*), blodrot (*Potentilla erecta*), kärrviol (*Viola palustris*) och darrgräs (*Briza media*).

Morfologiska karaktärer

Individerna inom kärnområdet uppvisade stor formvariation med enstaka grova, storvuxna (upp mot 50 cm höga) individ med tämligen breda blad med och utan fläckar (Tabell I). Höjden på de flesta varierade mellan 25-35 cm med enstaka lågvuxna exemplar (12 cm). De flesta var mer eller mindre intensivt brunpigmenterade på stjälkavsnittet nära axet och med violett kant på högbladet (Figur 4). Stjälken var tunn (2- 4 mm) och ej eftergivlig. Tre till fyra stjäklblad, som var mellan 6-7 cm långa, knappt cm breda med och utan fläckar. Bladen var oftast jämnt fördelade efter stjälken, bladformen långdraget triangulär, bredast mot basen. Riktningen var företrädesvis vertikal, något utåt. Översta stjälkbladspetsen nådde ej axbasen (-2 till -7 cm). Glesa, rundat till cylindriska ax

med 7-15 blommor (de grova, storvuxna undantagna, de hade täta, långa, mångblommiga ax). Blommorna var små till medelstora (läppen 6- 9 x 6-9 mm), oftast mörkt röda med enstaka ljusröda exemplar. Läppteckningen var ibland mycket distinkt med linjer, öglor och punkter, ibland mera prickig med endast tendens till formering av linjer. Sidoloberna var oftast starkt tillbakavikna och med ibland grovsågad nedre kant. Största läppbredden var nedom mitten. Mittloben ibland bågformigt utskjutande (märkbar i sidoprojektion) ibland svagt avsatt. De pariga sepalerna var ofta korta (6-7 mm, ibland upp till 9 mm), markerat skärformiga, oftast utåt- uppåtriktade och med teckning av linjer och punkter. Sporre ofta markerat kort (4-6 mm men ibland upp till 9 mm), rak och med kraftig konform (figur 5, tabell 2). Braktéer, ej utskjutande ur axet, (15 – 30 mm långa och 2 – 12 mm breda) med huvudsakligen brunröd färg.

Tabell 1. Morfologiska karaktärer hos handnycklar på Knisa mosse, Öland

		Variabel												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Individ	1	28	+++	++	5	1,1	+	15	5	2,5	6	5	mör	2
	2	35	+?	+	6	1,2	+	13	5	2	7	7	mör	2
	3	32	+	++	6	1,1	+	7	4	2	7	7	mör	2
	4	35	+	++	7	1,4	++	15	6	2,5	6	8	mör	2
	5	12	0	+	6	0,7	0	9	2,5	2	8	6	ljr	2
	6	47	0	++	8	0,7	+	43	16	4	9	11	ljr	2
	7	13	0	+	6	0,6	0	7	2	2,5	7	8	röd	2
	8	13	++	+	6	0,9	+	11	4	2,5	7	7	mör	2

1. höjd i cm, 2. axnära pigmentering +, ++, +++, 3. violett kant på högbladet. +, ++, +++, 4. längd på stjäklbladet i cm, 5. bredd på stjäklbladet i cm, 6. bladfläckighet +, ++, +++, 7. antal blommor, 8. blomaxets längd i cm, 9. blomaxets bredd i cm, 10. läppens längd i mm, 11. läppens bredd i mm, 12. läppfärg, mör= mörkröd, röd, ljr= ljusröd, 13. läppteckning, 1. prickar, 2 linjer, öglor och prickar ofta i enkel eller dubbel hästskoformation.

Figur 4. Liten, gracil individ från kärnområdet. Det axnära stjälkavsnittet brunpigmenterat och högbladet med brunviolett kant. Fläckiga blad.

Särskild betydelse har kantcellsmönstret på blomstöddbladet, som i sin typiska form är artskiljande (Bjurulf 2004 a). Av figur 6 framgår mönstret i kantcellerna från en individ inom kärnområdet på Knisa mosse. Cellerna är medelstora, triangulära, sneda med en pigmentsamling acentriskt i toppen. Ytterkonturen är snett sågad. I figur 7, 8 och 9 visas brakté, blomma och översiktssbild från ett typfall i ett välkänt sumpnyckelbestånd i ett extremrikkärr i Hagebyhöga, Östergötland. Överensstämmelsen mellan de två braktémönstren är god.

Braktémönstret hos ängsnycklar skiljer sig i flera avseenden från sumpnycklarnas.

Kantcellerna är mindre och ligger med hela sidorna mot intilliggande cell, vilket ger en i stort sett plan ytterkontur (figur 10).

Mossnycklar har i typiska fall jämnt sfäriska, medelstora kantceller, som ger braktékanten en symmetrisk, regelbundet kullig ytterkontur (figur 11, typexemplar från övergångsfattigkärr på Dumme mosse en mil väster om Jönköping). Sporrn hos mossnycklar är i typfallet trattformad med tjockare proximal del som snabbt smalnar till en utdragen, krökt spets (figur 12). Några individer med dessa karaktärer påträffades ej på Knisa mosse.

Som ovan nämnts fanns inom kärnområdet enstaka högvuxna individer med långt, tätt ax (Figur 13). Cellerna i braktékanten hos dessa visade en blandning av kantceller av *incarnata*- och *traunsteineri*-typ. I figur 14 finns endast ett avsnitt med *traunsteineri*-typ. Sporrarna var kraftiga, konformade, och ibland svärbedömda beträffande bedömningen av om den var krökt eller rak (Figur 15). Bilden talar för att detta är en hybrid mellan *D. incarnata* och *traunsteineri*, som visar hybridvitalitet.

Figur 5. Blomma hos samma individ som i figur 4. Liten, mörkröd blomma med läppteckning av linjer, öglor och punkter. Rak, konformad sporre. Sidolober tillbakaviktta.

Av 8 mikrofotograferade exemplar från Knisa mosse har 4 individ typiskt ängsnycklarmönster på braktékantcellerna medan tre har en blandning av såväl ängs- som sumpnycklartyp. En individ har braktémönster av typisk sumpnycklartyp (Figur 6).

Knisa mosse

I ”Natur och Kultur på Öland” beskrivs Knisa mosse som ”Odikad våtmark med en blandning av öppna vattenytor och vassar av ag och bladvass. Omges av omväxlande och artrika betesmarker. Knisa mosse är en av Ölands få odikade våtmarker. Mossen ligger uppdämd i en fördjupning strax öster om landborgen. Den har varken tydligt in- eller utlopp och dräneras genom kalkberget ut på kalkklipporna vid landborgen i väster.

Knisa mosse består huvudsakligen av en blandning av vassar av ag och öppna vattenytor. Ibland finns det en viss inblandning av bladvass i agen”

”I våtmarkens centrala del finns ett botaniskt intressant gungfly. Olika arter av mossor dominerar vegetationen. Här växer vitmossor och brunmossor sida vid sida, en ovanlig kombination på Öland. Knoppvitmossa och piprensarmossa är de två allra vanligaste mossorna. Andra arter, som

Tabell 2. Braktékantceller och sporre hos handnycklar, Knisa mosse.

	Variabel			
	1	2	3	4
1	inc + tra	6	kon	rak
2	inc	6	kon	rak
3	inc	4	kon	rak
4	inc	5	kon	rak
5	inc	8	kon	böjd
6	tra + inc	8	kon	rak?
7	tra + inc	7	kon	rak
8	tra	8	kon	rak

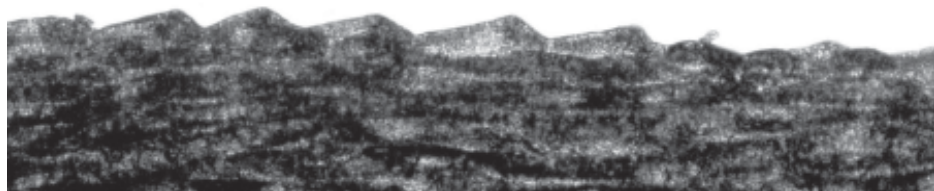
1.inc. = braktékantceller som hos *Dactylorhiza incarnata* ssp. *incarnata*, tra = braktékantceller som hos *D. traunsteineri*. Inc + tra = partier med både tra och inc.
2. sporrens längd i mm. 3. sporrens form, kon= konformad, 4. sporrens böjning

växer här är fransvitmossa, brokvitmossa, kärrkammossa, myruddmossa och komossa”.

Bedömning av biotopen

Som framgår av följearterna är det inte en mosse i egentlig mening utan ett kärr (översvämningssärr).

I sumpnycklarbeståndets följearter ingår en blandning av indikatorer för såväl fattig- som rikkärr. Biotopen kan icke beteck-

Figur 6. Braktémönster hos samma individ som i fig. 4 och 5. Triangulära, medelstora, sneda kantceller med pigmentkorn acentriskt i spetsen. Snett sågtandad kontur.

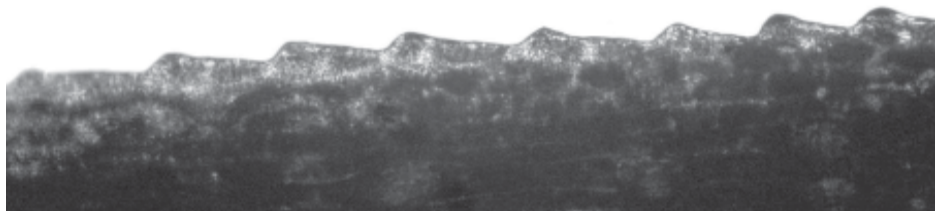

Figur 8. Blomma hos sumpnycklar i extremrikkärr i Hagebohöga, Östergötland, med grovt konformad, rak sporre.

nas som fattigkärr. Kärrknipprot och majviva är extremrikarter och tätörten indikerar medelrikkärr (jämför bland annat Sjörs 1967, Weimarck 1965). Av mossorna kan vitmossorna; knoppvitmossa (*Sphagnum teres*) och komossa (*S. ampullaceum*) samt myruddmossa (*Cinclidium stygium*), kärrkammossa (*Helodium blandowii*) och piprensar mossa (*Paludella squarrosa*) föras till medel- eller extremrikkärren medan fransvitmossa (*S. fimbriatum*) och brokvitmossa (*S. russowii*) växer i fattigkärr (Hallingbäck 1996). Eftersom det är de arter, som indikerar rikaste biotopen, som är avgörande vid klassifikationen, bör i detta fall biotopen föras till rikkärr. Gränsdragningen mellan medel- och extremrikkärr bereder i vissa fall problem. Om man tillämpar strikta kriterier bör denna biotop bedömas vara

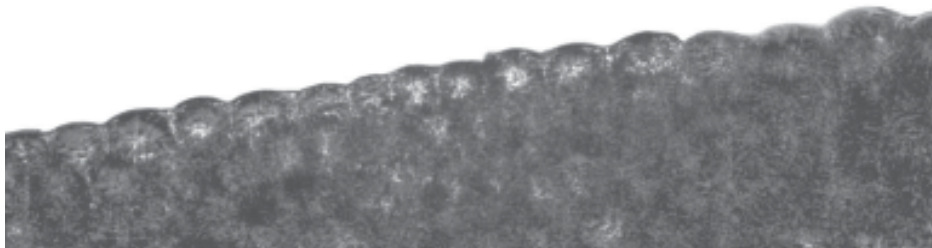

Figur 9. Översiktsbild av sumpnyckel i extremrikkärr i Hagebohöga, Östergötland.

Figur 7. Braktémönster hos välkänt bestånd av sumpnycklar i extremrikkärr i Hagebohöga, Östergötland. Typfall för sumpnycklar.

Figur 10. Typfall av kantcellsmönster hos ängsnycklar. Små celler som helt delar sida med omgivande celler, vilket ger en i stort sett plan ytterkontur. Extremrikkärr i Hagebohöga, Östergötland.

gränsfall mellan medelrikkärr och extremrikkärr (medelrikkärr med enstaka extremrikarter, jämför Bjurulf 2004 b).

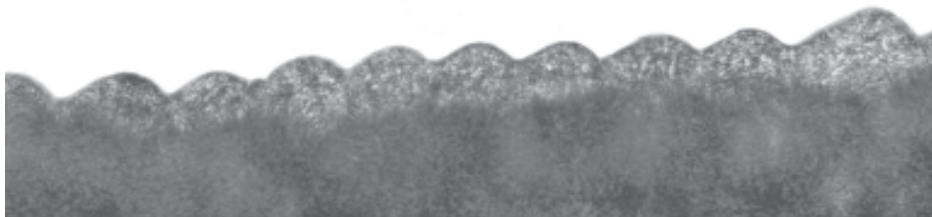
Det synes ej troligt att biotopen har ändrats i avgörande sammansättning med avseende på ingående följarter sedan 1982.

Är det moss- eller sumpnycklar?

Ericsson (1982) ger i sin beskrivning rätt få numeriska data. För en jämförelse får man framförallt utgå från de mycket goda fotografierna, som finns i artikeln. Den största skillnaden i morfologiska karaktärer, jämfört med fynden i denna inventering, är att Ericsson utan reservation anger att stjälkbladen ej är fläckiga medan vi finner exemplar såväl med som utan bladfläckar. I övrigt faller den av Ericsson beskrivna handnyckeln väl inom de morfo-

logiska variationsgränser, som vi angivit. Med tanke på detta och lokalens belägenhet torde det vara samma bestånd.

Formgruppen moss- sumpnycklar är en kritisk grupp och bereder svårigheter vid artbedömningen (bl.a. Mossberg & Nilsson 1987, Delforge 2001). Den ofta förekommande tillfälliga hybridiseringen medför ytterligare problem vid artbestämningen. I detta fall är det hybridisering mellan diploida *D. incarnata* ssp. *incarnata* och *D. traunsteineri* som är allotetraploid. Det är dock viktigt att skilja mellan den aktuella hybridiseringen och den fylogenetiska. Med genmarkörer har visats att *D. incarnata* s.l. fylogenetiskt är den ena föräldraarten till *D. traunsteineri* (Hedré 1996 a, 1996 b, 2001, 2004). De speciella förhållanden detta innebär vid eventuell

Figur 11. Typfall för kantcellsmönster hos mossnycklar. Sfäriska, medelstora kantceller, som ger en symmetrisk, regelbundet kullig kontur. Övergångsfattigkärr, Dumme mosse, Jönköpings län.

Figur 12. Blomma med sporre samt stödblåd hos mossnyckel. Sporren är trattliknande med grov proximal del och löper sedan ut i en successivt avsmalnande spets som är krökt. Övergångsfattigkärr, Dumme mosse, Jönköpings län.

hybridisering (till exempel bildande av triploida former eller ett begränsat genflöde med överförande av enstaka egenskaper (till exempel blandat braktekantcellsmönster eller bladfläckighet) utan att för den

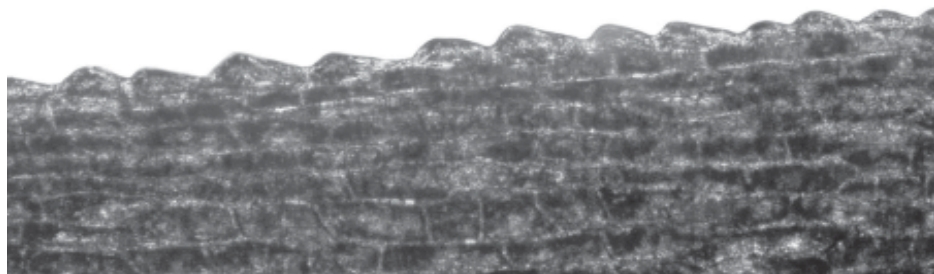
Figur 13. Kraftig, högvuxen individ med rent grön, axnära stjälk, fläckade blad och små, mörkröda blommor. Knisa mosse, Öland.

skull smälta samman helt och hållet) går jag inte in på här. De har behandlats av Mikael Hedrén i en artikel, som nyligen är insänd till Svensk Bot.Tidskrift.

Som nämnts valde vi 8 exemplar för mer detaljerad morfologisk karakterisering (tabell I och II). Dels 5 avvikande från typiska ängsnycklar utanför kärnområdet med moss-sumpnycklar. Dels 3 inom kärnområdet varav två som bedömdes höra till formgruppen sump-mossnycklar och en extremt storvuxen, kraftig individ, som kunde vara hybrid.

Det är ängsnycklar, som utgör det största inslaget spridda över hela området. Bland dessa finns avvikande former med fläckade blad, smalare, ej så hoptryckbar stjälk men med typiskt kantcellsmönster för ängsnycklar i brakteén. Detta har bedömts som genflöde mellan ängs- och moss-sumpnycklarna.

Individerna inom formgruppen moss-sumpnycklar, som vi fann i kärnområdet, utmärkes av morfologiska karaktärer, som indikerar att det är sumpnycklar. Detta gäller bladfläckighet, den grovt konformade sporren och kantcellsmönstret på brakteerna. Några karaktärer, som indikerar mossnyck-

Figur 14. Triangulära, sneda, medelstora kantceller med acentrisk pigmentsamling i toppen. Ytterkonturen snett sågad. Inom andra partier liknar kantcellsmönstret det hos ängsnycklar. Samma individ som i figur 13. Knisa mosse, Öland.

lar fann vi ej.

Det extremt kraftiga exemplaret kan vara uttryck för hybridvitalitet.

Biotopen med olika arter handnycklar och följearter på Knisa mosse kan ha ändrats i utbredning, grad av hybridisering och följearter. Det är dock troligast att individerna i formgruppen moss-sumpnycklar även 1982 var sumpnycklar. Det är vidare ej troligt att det skett en förändring av fattigkärr till rikkärr. Beskrivningen av biotop och morfologiska karaktärer i artikeln från 1982 ger för torftigt bedömningsunderlag dels av dessa representanter för en svårbedömd grupp dels av följearter.

Figur 15. Blomma hos storvuxen individ i kärnområdet. Samma som i figur 13 och 14. Grov, konformad sporre, svårbedömd med avseende på om den är rak eller böjd.

Slutsatser

1. På Knisa mosse finns formvarierande ängsnycklar
2. Där finns representanter för formgruppen moss- sumpnycklar
3. Biotopen och de morfologiska karaktärerna talar för att det är sumpnycklar och icke mossnycklar.
4. Det är ej troligt att det skett en förändring av mossnycklar till sumpnycklar eller av biotopen från fattigkärr till rikkärr sedan 1982.
5. Det finns tecken på genflöde mellan sumpnycklar och ängsnycklar.
6. Övervägande skäl talar alltså för att rapporten i Svensk Botanisk Tidskrift 1982 om mossnycklar på Knisa mosse, Öland, utgår från felaktig artbestämning. Vår undersökning talar för att det är sumpnycklar. Några hållpunkter för förekomst av mossnycklar fann vi icke.
7. Prov för DNA-markörer är översända till Mikael Hedrén, Lunds Universitet, men är ännu ej granskade.

Litteraturförteckning

- Bjurulf, P. 2004 a. Blomstodbladets tandning hos de vanligaste svenska *Dactylorhiza*-arterna - typfallsbeskrivningar. In prep.
- Bjurulf, P. 2004 b. Kan biotopen användas som artskiljande karaktär mellan moss- och sumpnycklar. In prep.
- Bjurulf, P. 2004 c. Skillnaden i morfologiska karaktärer mellan mossnycklar i olika biotoper och mellan sumpnycklar i dess biotoper. In prep.
- Delforge, P. 2001. Guide des Orchidées d'Europe, d'Afrique du Nord et du Proche-Orient. Lausanne.
- Ericsson, B.C. 1982. Mossnycklar och skogsfru växer på Öland. Svensk Bot. Tidskr. 76: 1-4.
- Hallingbäck, T. 1996. Ekologisk katalog över Mossor. Artdatabanken, SLU, Uppsala.
- Hedré, M. 1996 a. Genetic differentiation, polyploidization and hybridization in Northern European *Dactylorhiza* (*Orchidaceae*): Evidence from allozyme markers. Pl. Syst. Evol. 201: 381-51
- Hedré, M. 1996 b. Notes on the esterase variation in Swedish *Dactylorhiza incarnata* s.l. (*Orchidaceae*). Nord. Bot. J. 16: 253-256.
- Hedré, M. 2004. Artbildning och släktskap inom orkidésläktet *Dactylorhiza*. In prep.
- Hedré, M., Fayy, M. F. & Chase M.W. 2001. Amplified fragment length polymorphism (AFLP) reveal details av polyploid evolution in *Dactylorhiza* (*Orchidaceae*). Am. J. Bot. 88: 1868- 1880
- Hylander, N. 1966. Nordisk kärleväxtflora 2. - Uppsala.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 2001. Natur och Kultur på Öland. Kalmar 2001.
- Mossberg, B. & Nilsson, S. 1987. Orkidéer. Europas vildväxande arter. - Wahlström & Widstrand.
- Sjörs, H. 1967. Nordisk växtgeografi. 2 uppl. - Stockholm.
- Weimarck, H. 1965. Skånes flora. Lund.

Tack till:

Kenneth Erlandsson som visade oss lokalen. Inger Bergqvist och Magnus Thorell gjorde följeartbestämningen och medverkade i övrigt vid inventeringen.

Per Bjurulf
Gumhem
590 41 Rimforsa

Växtlokaler kring Färjestaden – Skogsby, del II

av Lissbeth och Karl-Göran Bringer

Skogsbyalvaret

Efter tillkomsten av Eriksöre rastplats har Skogsbyalvaret blivit en av de mest besökta delarna av Stora Alvaret. Främst lockas turisterna av den rika blomningen av vårens orkidéer, som färgar alvarmarken vackert rödviolett. Men alvaret har åtskilligt att erbjuda också vid andra tider på året. Områ-

det har under många år fungerat som exkursionslokal för eleverna från den närbelägna Ölands Folkhögskola. Även den ekologiska stationen utnyttjar Skogsbyalvaret som försöks- och undersökningsområde.

Genom åren har alltså mycket information samlats om områdets kärlväxtflora. Men det är främst under de senaste tre åren, som vi inventerat mera systematiskt. Det vi avser med Skogsbyalvaret utgör den allra nordvästligaste utposten av Stora Alvaret. Området är ungefär 25 ha stort och begränsas av stenmurar i norr, öster och söder. Väg 136 bildar gräns i väster. Trots den ringa storleken finner man flertalet alvarbiotoper, men hållmark och öppet vittringsgrus förekommer tämligen sparsamt, och karst saknas. På 1960- och 70-talen betades området av nötkreatur och enbuskarna hölls tillbaka. När betesdriften så upphörde började igenväxningen. Under 1990-talet har man röjt och bränt ene och åter släppt djur på bete. Dessa åtgärder har bl.a. resulterat i en rikare blomning av orkidéerna. Området får alltså anses vara starkt kulturpåverkat.

För att ta sig ut på alvaret kan man använda en stätta intill rastplatsen. Inte långt från stättan blommar i maj den lilla oansenliga östkustarven (*Cerastium subtetrandrum*), som ofta uppträder med fyrtaliga blommor. Längre norrut finns en järngrind, som den någorlunda vige kan utnyttja. Kring grinden har funnits en boskapsfälla, vilket satt sin prägel på vegetationen. Strax söder om fällan hittar man ett bestånd av jordkastanj (*Bunium bulbocastanum*). Öster om grinden ligger vad som i arkeologiska kretsar brukar kallas en "höna på ägg". I den stora klumpstenen ser man ett par skålgropar.

En stor del av området utgörs av torrängsalvar med karaktärsgräsen fårsvingel, bergven samt älvväxing (*Festuca ovina*, *Agrostis vinealis*, *Sesleria uliginosa*) och på vissa ställen kamäxing (*Cynosurus cristatus*). Ängshavre (*Helictotrichon pratense*) före-

kommer sparsamt. På våren kan marken vara så täckt av tusensköna (*Bellis perennis*) och mandelblomma (*Saxifraga granulata*) att det ser ut som snödrivor. Då kan man också se de två oansenligare starrarterna backstarr och vårstarr (*Carex ericetorum*, *C. caryophyllea*) och flera arter sandmaskrosor (*T. Sect. Erythro-sperma*) bla. gutemaskros, rubinmaskros och spädmaskros (*Taraxacum gotlan-dicum*, *T. rubicundum*, *T. laetum*). Ungefär samtidigt utvecklas prunkande orkidémattor av Sankt Pers nycklar, Adam och Eva (*Orchis mascula*,

Gullborste *Crinitaria vulgaris* Bild ur:
C.A.M Lindman Bilder ur Nordens flora

Dactylorhiza latifolia) och något senare grönvit nattviol, göknycklar och krutbrännare (*Platanthera chlorantha*, *Anacamptis morio*, *Neotinea ustulata*). De två sistnämnda var i stort sett försvunna under den period alvaret var obetat. Nu kan man också finna enstaka blommande stänglar av ullranunkel (*Ranunculus illyricus*) och vissa år rikligt med öländsk fjällnejlika (*Viscaria alpina* var. *oelandica*). En sydosteuropaisk värmerelikt och en istidsrelikt kan samsas på samma kv. Längre fram på sommaren dominerar ängsskallra, brudbröd och fältvedel (*Rhinanthus minor*, *Filipendula vulgaris*, *Oxytropis campestris* ssp. *campestris*). Ett ovanligare inslag är toppjungfrulin och strimklöver (*Polygala comosa*, *Trifolium striatum*). För några år sedan kunde man också hitta krusfrö (*Selinum carvifolia*) inom området. Nu finns den söder om stenmuren i sydost. Med litet tur kan man också upptäcka smalruta (*Thalictrum simplex* ssp. *tenuifolium*).

Typiska sensommarblommor är praktbrunört (*Prunella grandiflora*) och de tre malörtsarterna fältmalört, stenmalört och alvarmalört (*Artemisia campestris*, *A. rupestris*, *A. oelandica*). Den sistnämnda var under några år mycket vanlig runt de fläckar där man bränt avverkat ene och där jordskiktet är tjockare. Nu förekommer den mer sparsamt. I brandfläckarna som finns litet varstans ser man framförallt korsört, svinmolke och vägtistel (*Senecio vulgaris*, *Sonchus asper*, *Cirsium arvense*). Höstens sista färgklick är gullborsten (*Crinitaria vulgaris*).

I det nordöstra hörnet av Skogsbyalvaret finns ett litet "kärr", som sällan brukar torka ut helt under sommaren och är ett omtyckt tillhåll för djuren. Här förekommer rikligt med flocksvalting (*Baldellia ranun-*

culoides) och enstaka ex. av gotlandsvalting (*Alisma lanceolatum*). Längs stranden växer bl.a. dikesveronika, gulkavle, kransmynta och kärddunört (*Veronica catenata*, *Alopecurus aequalis*, *Mentha x verticillata*, *Epilobium palustre*). I norr övergår våtmarken i en tuvig fuktäng med bl.a. rosmarinvide, älvväxing, slankstarr, ängsstarr, majviva, dvärgviol, svinrot, sumpgentiana (*Salix repens* ssp. *rosmarinifolia*, *Sesleria uliginosa*, *Carex flacca*, *C. hostiana*, *Primula farinosa*, *Viola pumila*, *Scorzonera humilis*, *Gentianella uliginosa*) och enstaka ex. av brudsporre och ängsnycklar (*Gymnadenia conopsea*, *Dactylorhiza incarnata* ssp. *incarnata*). Söder om "kärret" utbreder sig tokbuskmark.

Finare vittringsgrus förekommer måttligt. Här återfinns man de flesta av de alvararter, som är karakteristiska för miljön. Tidigt på våren ser man ett rimfrosts skimmer av nagelört och stenkrassing (*Erophila verna*, *Hornungia petraea*). Något senare kommer vårarv, alvararv, klibbarv, grusbräcka och alvarfibbla (*Cerastium semidecandrum*, *C. pumilum*, *C. glutinosum*, *Saxifraga tridactylites*, *Crepis tectorum* ssp. *pumila*). Ett skarpt öga kan också hitta glansveronika och alvarkösa (*Veronica polita*, *Apera interrupta*). De flesta arter i denna "rörliga" miljö är annueller. Av perenner kan nämnas fjällgröe, knölgröe, bågsvingel och ölandsmåra (*Poa alpina*, *P. bulbosa*, *Festuca rubra* ssp. *oelandica*, *Galium oelandicum*). Ölandssolvända (*Helianthemum oelandicum*) förekommer bara i enstaka ex. i de små sprickor som kan finnas i kalkhällen. En ny omgång ettåringar avlöser de tidigare med bl.a. skatnäva, mjuknäva, duvnäva, fliknäva, vildlin, knutnarv, småsporre och rödmire

(*Erodium cicutarium*, *Geranium molle*, *G. columbinum*, *G. dissectum*, *Linum catharticum*, *Sagina nodosa*, *Chaenorhinum minus*, *Anagallis arvensis*). De tre sistnämnda kan ofta uppträda otroligt rikblommigt. Vid ett tillfälle har vi funnit gaffelfibbla (*Pilosella dichotoma*) på en lokal. Om hösten kan det löna sig att leta efter dvärgarun (*Centaureum pulchellum*) och strandnål (*Bupleurum tenuissimum*). I denna miljö kan man också finna kalkkrassing (*Erucastrum supinum*).

Vätarnas flora är den normala. De grundaste lyser tidigt på våren ljusgröna av råttsvans (*Myosurus minimus*). I litet större hittar man bl.a. lökgamander, sumpmåra, vattenmåra, stormåra, äkta vätfibbla, luddkrisla, (*Teucrium scordium*, *Galium uliginosum*, *G. palustre*, *G. elongatum*, *Pilosella cymosa* ssp. *gottlandica* var. *gottlandica*, *Inula britannica*) liten kärrmaskros (*Taraxacum litorale*) samt ett antal strandmaskrosor (*Taraxacum* Sect. *Palustria*) saffransmaskros, strandmaskros, vätmaskros, östersjömaskros, sumpmaskros och Langes maskros (*Taraxacum crocinum*, *T. suecicum*, *T. limnanthes*, *T. balticum*, *T. intercedens*, *T. langeanum*).

I sydväst nära vägen har man sprängt ett mindre vattenhål åt djuren. Ytan brukar på sommaren vara täckt av andmat (*Lemna minor*). Där finns också enstaka ex av gäddnate (*Potamogeton natans*) och vanlig vattenmöja (*Ranunculus aquatilis* var. *aquatilis*).

En liten dunge finns nära vägen bestående av ett 10-tal lövträd bl.a. ask, björk, oxel, rönn och fågelbär samt några tallar. Undervegetationen utgörs av stora ros - hagtorns och hasselbuskar. I denna dunge gjorde vi ett oväntat fynd av röd hundrova (*Bryonia*

dioica). Där växte även skogssallat, liljekonvalj (*Mycelis muralis*, *Convallaria majalis*) och stinknäva (*Geranium robertianum*).

Arter som är upptagna i ”Rödlistade arter i Sverige 2000” är följande: alvarkösa (*Apera interrupta*), alvarmalört (*Artemisia oelandica*), stenmalört (*Artemisia rupestris*), jordkastanj (*Bunium bulbocastanum*), strandnål (*Bupleurum tenuissimum*), östkustarv (*Cerastium subtetrandrum*), ölandssolvända (*Helianthemum oelandicum*), gullborste (*Crinitaria vulgaris*), toppjungfrulin (*Polygala comosa*), kalkkrassing (*Erucastrum supinum*), saffransmaskros (*Taraxacum crocinum*) och smalruta (*Thalictrum simplex* ssp. *tenuifolium*).

Sammanlagt har vi noterat drygt 320 arter på Skogsbyalvaret. Bland typiska alvararter som vi inte funnit kan nämnas dvärgkämpar, fågelarv, såpört, bergskrabba och alvarglim (*Plantago tenuiflora*, *Holosteum umbellatum*, *Gypsophila fastigiata*, *Globularia vulgaris*, *Silene uniflora* ssp. *petraea*). De flesta av dessa hör hemma i alvarmiljöer som saknas i området.

Lissbeth & Karl-Göran Bringer
Sleipnergatan 5
386 93 Färjestaden

Floraväktarrapport 2004 Ölands botaniska förening

av Ulla-Britt Andersson & Thomas Gunnarsson

Hotkategori Akut hotad CR

Finlost *Bromus lepidus*

Finlost är en svårbestämd art, skiljs i fält från luddlost genom att vara klenare, mer ljusgrön och med ett ax som är tydligt randigt. Själva ytteragnen är grön med en bred vit hinnkant, hinnkanten har en mycket skarp vinkel. Med mätlupp kan man konstatera att ytteragnens längd ej överstiger 6,5 mm. Inskärningen i ytteragnens topp når ner till borstets fästpunkt och den mogna frukten är lika lång som ytteragnen. Endast en aktuell lokal finns på Öland. Finlost växte i år på två slåtterängar i Karums by.

Högsrum socken

Karums by, slåtteräng

1993	2003	2004
100	<100	<100

Röllikesnyltrot *Orobancha purpurea*

Omisskännlig art som i Sverige bara är funnen på Öland där den alltid parasiterar på rölleka *Achillea millefolium*. Kanske den kalla och regniga sommaren missgynnade snyltrotten. I radioprogrammet "Naturmorgon" hade en brevskrivare våren 2004 skickat in en bild på röllikesnyltrot som hon tagit på norra Öland sommaren före. Tyvärr har vi inte fått kontakt med brevskrivaren men det finns troligen ytterligare en lokal för röllikesnyltrot på norra Öland, ta det som en utmaning att hitta den! Som-

maren 2004 kunde snyltrotten endast påträffas på den ena av sina två kända lokalerna.

Böda socken

Naturtomtmark

2002	2003	2004
11	70	24

Högsrum socken

Tomtmark där den upptäckt 1978. De senaste åren har botaniska föreningen utfört röjning på lokalen men trots detta är trenden dystert, både igenväxning och en ökad beskuggning har lett till att värdväxten inte längre trivs på lokalen. Inget exemplar hittades under året.

1978	1980	1984	1985	1991	1993
50	1	6	6	finns	finns
1994	1995	1996	1997	1998	1999
5	0	4	7	12	4
2000	2001	2002	2003	2004	
1	1	0	1	0	

Nålkörvel *Scandix pecten-veneris*

Arten är en flockblomstrig växt, lågvuxen med en karakteristisk frukt. Frukten har en kort fröbärande del men ett spröt som kan bli 5-6 cm långt. Liksom andra åkerogräs är den hårt trängd i det moderna lantbruket, i dagsläget finns i Sverige endast fynd från Öland och Gotland. En ny lokal hittades i Källa socken av Kenneth Erlandsson. Ytterligare en rik lokal för nålkörvel upp-

täcktes i Persnäs socken av några gästande norrmän.

Källa socken

Lokal 1

2000	2001	2002	2003	2004
100	500	50	300	15

Lokal 2, 2004 16 ex.

Persnäs socken

Lokal 1

2002	2003	2004
410	88	530

Lokal 2

2002	2003	2004
30	115	202

Lokal 3; 2004 1000 ex.

Gräsgård socken

1985	1991	1992	1993	1995	1996
rikl.	>100	fåtalig	fåtalig	3	>50

2000	2002	2004
finns	2	100

Lokalerna i Långlöt (4 st) och Sandby (2 st) socknar är inte besökta de senaste åren, de bör kontrolleras under 2005.

Silvreviol *Viola alba*

Denna vita viol finns i norra Europa enbart runt Borgholms-trakten. Silvreviolen hade ett katastrofalt år 2003 men hämtade sig under 2004. En ny skötselplan för Borgehage håller på att tas fram där silvreviolen och dess fortlevnad kommer att beaktas. Hoten mot arten är fortfarande uppgrävning och hybridisering med andra *Viola*-arter. Den är en tydlig brynväxt som växer på varma, skyddade lokaler ofta där skogen går över i mer hävdad gräsmark. Hur man ska få fram gynnsamma lokaler för arten i Borgehage där den kan trivas kommer att

bli en utmaning. På ytterligare ett 10-tal lokaler finns arten i trädgårdar där den är svår att floraövervaka, även kungen har en lokal inne på Solliden.

Borgholm

Skeppssättningen, många hybrider men flera bestånd med nya "rena" silvrevioler längs en nygrävd ledning.

1992	1996	1997	1999
sparsam	sparsam	sparsam	20
2000	2002	2004	
30	62	45	

Räpplinge socken

Borgehage lokal 1 På denna lokal hade vårvintern 2003 massor med borttröjt ris tip-pats, det olämpliga i detta påpekades för ansvariga. Glädjande nog verkar det inte ha påverkat beståndets utveckling.

1992	1996	1997	1999	2000
10	1	0	2	20
2002	2004			
36	41			

Borgehage lokal 2

1992	1999	2000	2002	2004
12	7	7	9	9

Bergdala lokal 1 På lokalen finns både hybrider och rena silvreviolen, endast äkta silvrevioler har räknats.

1992	1996	1997		
200	ganska riklig	viss minskning		
1999	2000	2002	2004	
85	85	170	117	
Bergdala lokal 2				
1992	1999	2000	2002	2004
1	2	5	7	1

Bergdala lokal 3

1996	1999	2000	2002	2004
65	26	40	125	95

Hotkategori Starkt hotad EN**Dvärglåsbräken *Botrychium simplex***

En natura 2000-art och som namnet antyder den minsta arten i släktet *Botrychium*. Hela växten är gulgrön och bladskivan utgår från basen av växten. Den växer på välhävdade, ofta kalkhaltiga marker nära havet, sällsynt kan den växa i inlandet. Även 2004 fanns fint utvecklade exemplar av arten på den enda kända lokalen på Öland.

Högby socken

Munketorps strand

1934	1939	2003	2004
finns	finns	22	11

Brinklosta *Bromus commutatus*

Arten är svårbestämd, behåringen på den nedre bladslidan är styv och utspärrad. Vippan är ganska gles och är vid mognanden ensidigt hängande. Ytteragnarna sitter 2 mm ifrån varandra vilket gör att småaxet ser glest ut. Hinnkanten på ytteragnarna har en tydlig vinkel. Arten har endast en aktuell lokal på Öland vid Träby i Segerstad socken. Den eftersöktes inte under 2004 och är troligen utgången från lokalen eftersom åkrarna har lagts ihop. Ytterligare ett exempel på att det blir artfattigare med alla borttagningar av murar/åkerkanter som sker idag.

Östersjömålla *Chenopodium striatiforme*

Arten är svårbestämd från andra närstående mållor, man måste mäta fröna för att vara säker på bestämningen, de ska vara <1,2

mm. I fält kan man misstänka att man har en östersjömålla framför sig när växten är grenad från basen, grenarna går bågböjt utåt, bladen är små och smala liksom blom-samlingarna och hela växten är liten. Arten verkar kunna dyka upp lite varstans på Öland på ruderatmark där naken sand exponeras, i övriga Sverige är den mycket sällsynt. Det finns ett 10-tal aktuella fynd på Öland.

Borgholm

Karl Olofsgatan 23

Gårdby socken

Gårdby, Kummelvägen 12, ogräs i trädgård	2002	2003	2004
	10	50	50

Kastlösa socken

Övre Västerstad, ogräs i trädgård, 2004
10 ex.

Martorn *Eryngium maritimum*

En art som är lätt att inventera och omisskännlig, den hotas på sina lokaler av ökat slitage från badturister och även medveten uppgrävning. Inga lokaler på Öland är betade annars lär korna gilla de smakfulla rötterna på martornen. Arten minskar något på sina lokaler och någon påtaglig förnyring eller spridning verkar ej ske, framtiden för martornen ter sig därför dystur. Förutom lokalerna nedan finns ytterligare 3 lokaler i Böda socken.

Böda socken

S. Byxelkrok ost Tokenäs

1916	1948	1964	1980	1993
finns	finns	finns	finns	11
2000	2003	2004		
7	8	8		

Persnäs socken

Sandviks hamn

1933 1957 1966 1992 1993 1998

finns finns finns 11 14 7

2000 2001 2002 2003 2004

9 11 9 9 9

Kustgentiana *Gentianella baltica*

Kustgentiana står nära fältgentiana *G. campestris* men är till skillnad från denna 1-årig vilket innebär att hjärtbladen vid blomningen sitter kvar vid stjälkens bas. Två av foderbladen är tydligt bredare än de andra två och blomman är blekblå. 1995 hittades arten på en betesmark söder Ispeudde i Glömminge socken. Trots att förhållandena på lokalen inte ändrats har inte växten återfunnits sedan dess. Även i år eftersöktes den med negativt resultat, den har inga andra kända lokaler på Öland.

Gulkronill *Hippocrepis emerus*

Omisskännlig ärtväxt som blommar med gula blommor i maj månad. Den anses vara en värmerelik och finns på Öland (som har de flesta lokalerna) och på Gotland. Den växer i skogs/buskbryn ofta i stenmurar eller rösen och längs västra Landborgen. Dessutom finns lokaler på Stora alvaret i så kallad hasselkarst. Hoten mot arten är igenväxning men också för hårdhänt buskröjning, växten betas också gärna av vilt.

Sammanlagt har vi 24 kända lokaler för arten. I Långlöt socken återfanns arten på en holme i Amunds mosse.

Långlöt socken

Holme i södra delen av Amunds mosse; 1969 finns, 2004 200 ex.

Räpplinge socken

SV. slottsruinen, söder Helvetestrappan

1992 1993 2001 2004 2004

5 5 10 10 10

Torslunda socken

Buserum NV. i kanten av hässle som gränssar till igenväxande ängsmark

1992 1999 2001 2004

rikl. rikl. 200 1000

Resmo socken

Resmo-Vickleby landborgen, på lokalen sker en hel del slitage från besökare av den populära vandringsleden ”Paradisstigen-Landborgsleden” vilket inte hittills har påverkat populationen.

1993 2000 2004

8 20 30

Dvärgjohannesört *Hypericum humifusum*

Arten växer på kalkfattig och fuktig sand/grusmark och kan vara svår att få syn på om blommorna inte är utslagna. Den är som namnet antyder lågvuxen, stjälken är trådsmal och de gula kronbladen är kantade av svarta glandler och knappt längre än foderbladen. Bladen har också svarta glandler längs kanterna. Arten är funnen 1989 i Ås socken, söder vandrarmhemmet i kanten av Ottenbylund längs ett dike. Den fanns kvar fram till 1991 men är sedan dess inte sedd på lokalen. I år hade diket i fråga rensats och vi gjorde ett eftersök av arten men utan resultat. Men fröna lär kunna bevara sin grobarhet under längre tid och lokalen bör därför kontrolleras framöver.

Spjutporre *Kickxia elatine*

Arten är lätt att känna igen med sina blommor i gult och lila på långa smala skaft. Bladen är pil- eller spjutlika. Detta åker-

ogräs är inkommet i relativt sen tid och är beroende av varma höstar för att fröna ska hinna gro. Arten missgynnas av ogräsbekämpning, gödning och tidig upplöjning av stubbåkrar. Den har två nutida fynd på Öland och är inte inventerad under året. Lokalerna finns i Köping socken vid Vannborga samt S. Möckleby socken vid Albrunna. Liselotte W-Dahlgren upptäckte att hon hade arten som spontant ogräs i sin trädgård i norra delen av Albrunna by.

S. Möckleby socken

Albrunna by, ogräs i trädgård; 2004 sparsam, ny lokal.

Strimfibbla *Leontodon saxatilis*

Släktet *Leontodon* saknar blad på stjälken, det har fjäderpensel men saknar fjäll mellan blommorna vilket skiljer det från släktet *Hypochoeris*. Strimfibblan har holkfjäll som är gröna men med svart kant och kantblommorna har gråviolett strimma. Arten är troligen inkommen med gräsfrö och bofast sedan länge med en lokal på Öland i Glömminge socken vid kyrkan men är inte inventerad under året.

Blå sminkrot *Lithospermum arvense* ssp. *coerulescens*

Blå sminkrot är en underart av vit sminkrot *L. arvense* ssp. *arvense*. Till skillnad från denna art är blå sminkrot höstgroende och förekommer på mer naturliga växtplatser. Hela växten är ofta mindre än den vita sminkrot men själva blomman kan vara ganska stor och varierar från rosa som nyutslagen till mer blålila som äldre. I dagsläget finns endast en känd lokal på Öland.

S. Möckleby socken

Gettlinge gravfält

1974	1993	1999	2000	2001
finns	30	7	30	32

2003	2004
26	24

Kransborre *Marrubium vulgare*

Arten är vitullig och har ett foder med 10 flikar, i frukt blir de krokböjda och hakar lätt fast. Blommorna är vita och bladen är rynkiga, naggade och filthåriga inunder. Den är en gammal naturaliserad kulturväxt som ofta påträffas nära bebyggelse, i stenbrott, hamnar o dyl. På de aktuella lokalerna är den relativt stationär men mindre ingrepp på växtplatserna kan få förödande konsekvenser. Vid Sandviks hamn slås växten varje år av med gräsklippare men trots detta lever den kvar. Lokalen vid Hallnäs stenbrott verkar vara utgången. På flera ställen på Öland odlas växten i trädgårdar med öländskt frömaterial av naturintresserade personer. Vid Ottenby fågelstation i Ås socken har arten utplanterats och verkar trivas. I Stenåsa socken, Frösslunda by finns också en lokal för arten.

Källa socken

Högenäs i hönsgård

1992	1994	1996	1997	1998	1999
180	180	120	105	102	98
2000	2001	2002	2003	2004	
101	87	94	62	83	

Persnäs socken

Sandviks hamn

1951	1992	1993	1995	1996	1997
finns	9	4	0?	15	12
1998	1999	2000	2001	2002	2003
22	21	55	11	10	9
2004					
9					

Hallnäs udde

1982	1991	1992	1995	1996	1997
finns	6	8	3	14-18	4

1998	1999	2000	2001	2002	2003
5	4	4	7	7	4
2004					
6					

Hallnäs SO nära stenbrott

1996	1997	1998	1999	2000	2001
1	1	1	1	1	1
2002	2003	2004			
1	1	0			

Gräsgård socken

Solberga, i trädgård

1982	1992	1995	2002	2004
måttlig	2	2	3	3

Ås socken

Ottenby Naturum; 2004 1 ex.

Sandlusern *Medicago minima*

Arten varierar mycket från år till år och kan vara svår att finna under ”magra” år. I dagsläget är sandlusern endast känd från tre lokaler varav arten är trängd på den ena, i Smedby socken, pga. igenväxning. I frukt är arten omisskännlig men i blom kan den vara svår att urskilja i mattan av andra gulblommiga små ärtväxter. Men bladen har en dragning åt blågrönt och blommorna har också en annan gul färg vilket man lär sig att urskilja med lite träning. Christer Albinsson fann att sandlusern blommade om på lokalen i Smedby, arten hade blommor och frukt 12 september. Året får anses ha varit gynnsamt för sandlusern.

Räpplinge socken

Slottsalvaret lokal 1

1873	1994	1995	1996	1997
finns	2	1 000	finns	0
1998	2000	2001	2003	2004
1 000	70	10	10	300

Slottsalvaret lokal 2

1873	1994	2000	2003	2004
finns	1	20	70	50

Smedby socken

VSV Stora Smedby i gammalt grustag

1981	1994	1995	2000	2001
20	30	riklig	100-tals	1
2003	2004			
0	300			

Kattmynta *Nepeta cataria*

Kattmynta är en kulturväxt som blivit mycket sällsynt och som oftast växer i människans närhet. Bladen är spetsiga och naggade med hjärtlik bas. Kronan är vit med violettera prickar. Doften är aromatisk endera av citronmeliss eller mynta. Glädjande nog fanns åter ett exemplar av arten på lokalen i Eriksöre, den enda kända i dagsläget. På Öland odlas kattmynta i några trädgårdar men tyvärr inte med öländskt frömaterial.

Torslunda socken

Eriksöre vid jordkällare

1995	1996	1997	1998	1999	2000
10	5	2	40	50	1
2001	2002	2003	2004		
1	0	0	1		

Klippnejlika *Petrorrhagia saxifraga*

Klippnejlika är en nejlikväxt med glesa blomställningar och rödvioletta kornblad. Fodret är hinnlikt och bladen korta och hylsformade. På Öland är arten naturaliserad från tidigare odlingar, endast en lokal finns med tre dellokaler. Den är belägen i Ventlinge socken vid västra kanten av dammen i Grönhögen. Området har numera gjorts om till golfbana och med den städ- iver som råder torde arten ha svårt att hålla

sig kvar. Den är senast inventerad 2001 men bör eftersökas 2005.

Dvärgkämpar *Plantago tenuiflora*

I norra Europa är arten endast känd från Öland där den växer i alvarvåtar dvs. grunda vattensamlingar på kalkstenshällen med ett tunt lager av kalkbleke. Arten kan förväxlas med råttsvans *Myosurus minima* som växer i samma biotop. Blomstängeln på dvärgkämparna är fint, tilltryckt hårig, hos råttsvansen är den kal. Blomaxeln hos råttsvans växer också till efter blomningen. Dvärgkämpar varierar i antal och storlek från år till år beroende på framförallt nederbörden. 2004 verkar ha varit ett relativt gott år för arten. Den har få aktuella lokaler utanför Stora alvaret och sammanlagt ett 40-tal fynd från 1990 och framåt.

Sandby socken

Sandbymålet vägen ner till havet; 2004 50 ex.

Alvaret mellan Tornrör och Drörestorp; 1998 50 ex, 2004 50 ex.

Norra Vället V.

2000	2002	2003	2004
100-tals	30	500	1000

Sandbyborg

2001	2002	2004
10	4	50

Vickleby socken

Lilla Vickleby alvar

2000	2001	2004
>100	30	100

Resmo socken

Gynge alvar lokal 1; 2002 200ex, 2004 500 ex.

Gynge alvar lokal 2; 2004 30 ex.

Stenåsa socken

Stenåsabadet vägen ner mot havet; 2004 20 ex.

Kastlösa socken

Parteby alvar lokal 1; 2004 10 ex.

Parteby alvar lokal 2; 2004 200 ex.

S. Möckleby socken

Gårdstorsalvar; 2004 10 ex.

Gräsgård socken

Solberga alvar; 2000 >100 ex, 2004 500 ex.

Näbbtrampört *Polygonum*

oxyspermum

Arten kan vara svår att skilja från andra trampörter. Det som utmärker näbbtrampört är den blågröna stjälken som är knottrig samt nöten som är kal och stor, glänsande brun och sticker långt ur fodret. Blommorna har stora och skära hylleflikar. Den växer nära havet på sandiga stränder ofta i bältet av uppkastad tång. På den 2003 nyupptäckta lokalen vid Alvara växer arten på sandstranden alldeles nära havet tillsammans med strandkvickrot *Elytrigia juncea*, saltarv *Honckenya peploides* och sodaört *Salsola kali*. Den eftersöktes sommarens varmaste dag på en gammal lokal i Böda socken norr Ängjärnsudde utan fynd. I dagsläget endast en känd lokal på Öland.

Böda socken

Alvara ost betad strandäng; 2003 6 ex, 2004 20 ex fördelade på 3 dellokaler.

Bornholmsbjörnbär *Rubus lidforsii*

Detta björnbär tillhör Sect. *Corylifolii* (krypbjörnbär). Det är relativt högrest med en smal spirformad blomställning med små

vita blommor. Blommorna täcks delvis av bladen. Årsskotten är fattiga på taggar och fårade, glandler saknas nästan helt. Göran Wendt och Tomas Burén fann flera lokaler för detta ovanliga björnbär i Gårdby-Sandby socknar. Längs den gamla järnvägen från Lenstad (Torslunda socken) till Torp (Gårdby socken) växte bornholmsbjörnbär på flera platser.

Gårdslösa socken

Norr Störlinge; 2001 finns, 2004 1 bestånd.

Torslunda socken

Lenstad ost, längs gamla järnvägen; 2004 2 bestånd.

Gårdby socken

Längs gamla järnvägen från Domderörsbacken och österut mot Torp; 2004 7 bestånd.

Sandby socken

N. Vället; 2001 finns, 2004 1 bestånd. Väster avtaget mot N. Sandby; 2004 1 bestånd.

Ängssalvia *Salvia pratensis*

Arten är flerårig med nedre bladen i rosett. Bladen är ovala med hjärtlik bas, rynkiga och dubbelsågade. Kronan är blåviolett och 2-3 cm lång. Den är troligen inkommen med odling men på några ställen bofast. Arten har endast en aktuell lokal där den funnits sedan 1963. Skötselavtalet som ÖBF haft med markägaren är uppsagt. Fastigheten bredvid där också ängssalvian växer på hästbetad ängsmark har övergått till annan ägare. Framtiden för arten är därför mycket oviss. Arten är inte eftersökt 2004.

Slätmaskros *Taraxacum lissocarpum*

En maskros i Sect. *Palustria* (strandmaskrosor). Frukterna är påfallande stora och släta, annars liknar den mycket vät-maskrosen *T. limnanthes*. Ytterholkfjällen är mycket breda. Under 2003 samlades arten av *Taraxacum*-cirkeln vid Sandbymålet, Sandby socken. Fyndet bekräftades under 2004 av Hans Rydberg.

Sandby socken

Sandbymålet; 2003 enstaka ex.

Ölandskungsljus *Verbascum densiflorum*

Arten känns igen framförallt på sina nedre ståndarknappar som är 3,5-5 mm långa, ståndarsträngarna är nästan kala. Hela växten är påfallande grov och blommorna förhållandevis stora. Den är kulturgynnad men med ett nyckfullt uppträdande. Ölandskungsljuset är tvåårigt och bildar en bladrossett första året. Det gynnas av viss markstörning, troligen kan fröna bevara sin grobarhet i jorden under många år. Arten kan bilda hybrider framförallt med mörkt kungsljus *V. nigrum*. Det starkaste fästet för arten på Öland finns i Hammarby, Smedby socken. Men sommaren 2004 kunde inte något ölandskungsljus hittas i Hammarby. Det finns <10 aktuella lokaler för ölandskungsljus.

S. Möckleby socken

Degerhamn återvinningsstation; 2003 4 ex, 2004 0 ex.

Alunbruket skifferhögarna

1990	1992	1995	1998	1999
2	1	5	20	16

2002	2003	2004		
------	------	------	--	--

5	2	4		
---	---	---	--	--

SSO S. Möckleby kyrka

1998	2001	2002	2004	
------	------	------	------	--

2	1	2	5	
---	---	---	---	--

1996	1997	1998	1999	2000	2001
------	------	------	------	------	------

100	15	0	16	10	45
-----	----	---	----	----	----

2002	2003	2004
------	------	------

16	20	3
----	----	---

Storviol *Viola elatior*

Ännu en art som i Norden enbart förekommer på Öland. Växten är som namnet antyder den största av violerna, bladen är av långa och stängeln är tättluden. Arten växer i lövskogsbryn på kalkrik, tidvis fuktig mark. Den tål inte för kraftig beskuggning och är en typisk brynväxt. Storviol kan hybridisera med framförallt dvärgviol *V. pumila* och strandviol *V. persicifolia*. Arten hotas på sina lokaler både av igenväxning och för kraftig röjning samt dikning. Framtiden för arten ter sig osäker på längre sikt. Det finns 15-20 aktuella lokaler för storviol på Öland.

Långlöt socken

Kråklunden, 200 m norr avtaget

Ismantorps borg

1967	1992	1993	1998	1999
------	------	------	------	------

finns	6	30	6	6
-------	---	----	---	---

2000	2002	2004
------	------	------

5	2	4
---	---	---

Torslunda socken

Aspkärr

1995	1998	1999	2002	2004
------	------	------	------	------

250	>100	>100	265	30
-----	------	------	-----	----

Tveta vattenverk SO.

1998	1999	2002	2004
------	------	------	------

5	91	17	20
---	----	----	----

Hulterstad socken

Gösslunda reservatet i toksnår längs bäckfåra.

Hotkategori Sårbar VU

Klätt *Agrostemma githago*

Arten är lätt att känna igen på sina iögonfallande stora, rödlila blommor. Om du hittar klätt på ruderatställen kan det vara sommarklätt *A. gracile* som har foderflikar som är kortare än kronbladen, hos klätt är det tvärtom. Klätten växer tillsammans med råglösta *Bromus secalinus* på åkrarna i Karum.

Vittåtel *Aira caryophyllea*

Detta vackra lilla gräs med sin silvriga vippa växer på torr, mager och näringsfattig sandjord. Arten missgynnas av igenväxning, konstgödning och minskad störning. På Öland växer den i grustag, på alvarmark, trädesåkrar och hedmark. Resmo socken har flera lokaler för arten, den finns också aktuella fynd i följande socknar: Böda, Gärdslösa, Köping, Torslunda, Vickleby, Mörbylånga, Kastlösa och Hulterstad.

Resmo socken

Kleva grustag NNV, sandig träda; 1995 riklig, 2004 10000 ex.

Lilla Frö V. sandig träda

2000	2002	2004
------	------	------

100	10000	10000
-----	-------	-------

Klipplök *Allium lineare*

I Norden förekommer klipplöken endast på Öland. Till skillnad från de närstående arterna backlök *A. oleraceum* och sandlök *A. vineale*, blommar klipplöken redan i början av juni. Dessutom har den ingen rotknöl utan mer en avlång formation á la purjolök. Bladen är platta och smala, i knoppstadiet är blomhuvudet nedböjt. Blomman saknar bubiller och de inre ståndarknapparna har 1-2 tänder. Genom Jan-Olof Peterssens idoga alvarvandringar har vi en utmärkt bild över det aktuella läget för arten. Det ökade betet på Stora alvaret gynnar inte klipplöken, framförallt torde detta gälla fårbeta. Hur ska vi kunna hålla Stora alvaret öppet med hjälp av betesdjur och samtidigt gynna den unika klipplöken? Trenden de senaste åren är en klar tillbakagång för klipplöken. Lokalerna i Mörbylånga socken betas numera med får vilket gjort att arten i det närmaste har försvunnit från sina tidigare rika lokaler. Bokstaven **E** i tabellen som följer betyder att lokalen senare har delats upp i flera dellokaler eller att lokalen är nyupptäckt efter 1993 och uppgifter saknas från tidigare år.

Vittåtel *Aira caryophyllea* Bild ur: C.A.M. Lindman Bilder ur Nordens flora

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Vickleby socken												
SO Trindkärr	654	310	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E
NO, O SO Storkarsten	127	175	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E
Rosenkarsten	51	90	62	30	31	49	4	21	14	19	5	12
SO Trindkärr	E	E	627	350	82	122	2	170	18	44	35	18
Storkarsten	110	173	128	129	114	115	55	135	54	72	42	64
Storkarsten 300 m O	E	E	70	71	42	67	14	61	14	32	40	30
Trindkärr 750 m SO	E	E	E	E	E	1	0	3	0	3	1	0
Storkarsten 700 m O	E	E	E	E	E	E	E	E	E	2	12	19
S alvarvägen	E	E	11	17	11	92	1	124	8	41	6	2
Storkarsten 200 m SSO	E	E	E	E	E	56	7	52	15	33	48	29
Storkarsten 400 m O	E	E	5	2	3	9	3	4	3	5	2	3
Kullen 200 m V	E	E	151	137	82	69	0	34	12	28	20	7
Resmokorridoren O	E	57	34	40	61	63	12	39	7	18	44	43
Alvarvägen 500 m S	E	E	326	496	129	80	2	140	14	20	31	2
Stenkanten 200 m NV	E	E	E	E	E	30	11	56	5	3	1	1
Alvarvägen S	E	E	E	E	E	E	E	20	2	6	6	2
Ö granen Storkarsten O	E	E	18	72	62	30	5	42	3	11	7	8
Storkarsten O stenkanten	E	E	32	51	67	64	10	99	10	6	15	6
N och S Sörgranarna	E	E	236	392	221	220	19	357	23	20	14	15
Ö granen 300 m S	E	E	E	E	E	2	0	7	2	0	0	3
Ö granen 500 m S	E	E	E	E	E	4	0	1	4	2	0	0
Storkarsten 1 km SO	E	E	24	59	124	94	3	122	15	5	57	11
Resmogränsen 300 m N	E	E	E	E	E	E	E	9	2	0	1	10

Sandby socken

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Tornrör 400 m N	3	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Tornrör 200 m S	23	7	16	6	1	3	1	8	2	5	4	9
Tornrör 350 m S	16	6	11	4	0	1	0	4	0	1	2	22
Forsfall 1,3 km V	E	E	E	21	0	0	0	0	0	0	0	0
Ekelunda 1 km S	E	E	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Stenåsa socken												
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
3-sockengränsen 300 m S	E	E	E	E	E	E	E	8	2	1	0	2
Bårbykällan 350 m OSO	E	E	E	E	5	3	0	33	1	10	11	8
Resmo socken												
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Björken o Kojan 500 m VNV	E	E	E	E	E	35	12	92	31	65	43	47
Björken o Kojan 300 m VNV	E	E	E	E	E	29	3	41	7	2	4	5
Björken o Kojan 300 m SV	E	E	E	E	E	16	1	6	2	3	6	3
Storkarsten 700 m SSV	23	109	45	30	27	32	9	30	36	48	45	32
Mörbylånga socken												
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Möckelmossen 800 m SV	E	E	E	19	17	34	2	24	6	3	0	1
Möckelmossen 1,4 km SV	E	E	E	83	18	51	4	117	36	69	1	9
Sörbjörken 300 m SO	E	E	E	49	9	12	0	44	10	11	0	0
Bårbykällan 800 m VNV	E	E	E	764	194	197	2	1037	306	72	0	2
Bårbykällan 60 m S	E	E	E	2	6	4	0	2	1	0	0	0
Bårbykällan 300 m OSO	E	E	E	E	89	64	2	239	143	28	1	2
3-sockengränsen 500 m NV	E	E	E	3	1	1	0	3	7	0	0	1

8		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	Triberga alvar alla	50	66	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E
	Gösslunda infarten 200 m NNO	E	E	13	16	6	6	2	10	3	6	7	21
	Gösslundainfarten 15 m N	E	E	37	68	29	32	1	73	14	29	45	26
	Gösslunda 600 m OSO	E	E	E	E	E	E	E	E	E	2	4	7
	Triberga alvar 1	E	E	4	3	6	3	3	2	4	6	7	4
	Triberga alvar 2	E	E	60	57	53	6	29	25	10	35	26	16
	Triberga alvar 3	E	E	19	4	11	4	0	2	6	15	10	11
	Asplunden 2 km V 1	7	2	7	1	1	1	0	2	0	0	3	4
	Asplunden 2 km V 2	E	E	2	8	1	0	1	4	3	1	2	1
	Kastlösa socken												
	Lunda 3 km OSO	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
		6	1	4	3	4	12	1	3	12	12	13	18
	Totalt	1070	996	1945	2987	1507	1713	221	3306	867	796	621	539

Renkavle *Alopecurus myosuroides*

Småaxen är enblommiga och skärmfjällen har en vingad, sträv köl. Borstet är långt och fäst vid ytteragnens bas. Detta åkerogräs är på Öland mycket sällsynt och förekommer i socknarna Alböke, Löt och Föra. Med åkerogräs är det svårt att tala om olika "lokaler" men sedan 1990 finns <10 fynd av arten. Endast en rapport inkom 2004.

Alböke socken

Längs vägen ost Stacketorp, åker söder vägen; 2004 50 ex.

Taggkörvel *Anthriscus caucalis*

En flockblomstrig växt som har ett nedliggande ofta trassligt växtsätt. Blommorna är mycket små, vita och har enskilt svepe. Frukten är karakteristisk, 3-5 mm och försedd med talrika krokborst som lätt hakar fast. Arten är troligen ursprunglig på havsstränder men finns nu mest i olika kulturpåverkade miljöer. Den behöver en viss störning för att trivas, ett par av lokalerna finns i hönsgårdar. På ett par lokaler i betesmark växer arten i skydd av enbuskar. På Öland finns ca 10 aktuella lokaler för arten.

Böda socken

Böda hamn norr, bland enbuskar i betesmark nära havet; 2004 100 ex.

Trollskogen, p-platsen vid Naturum

1996	1997	1998	2002
finns riklig		ganska rikl.	100

2004

1

Källa socken**Högenäs i SO hönsgård**

1993	1994	1996	1997	1998
>100	riklig	100	10	riklig

1999	2000	2001	2002	2003	2004
spars. riklig	riklig	riklig	150	20000	1000

Krypfloka *Apium inundatum*

En flockblomstrig växt som växer i söt-vatten. Undervattensbladen är trådfina medan flytbladen är bredare. Blommorna är vita och 1 mm. Arten är sällsynt på Öland, den växer i några alvarkärr på Stora Alvaret och är inte inventerad 2004.

Klubbfibbla *Arnosaris minima*

Klubbfibblan saknar pensel, under blomkrogen är stjälken klubblikt uppdriven och ihålig. Arten har i dagsläget endast några lokaler på Öland i Köping socken. Den växer där på sandiga och magra åkrar, en lokal är en trädesåker. Dessa åkrar kommer troligen ej att brukas framöver och arten kommer troligen att försvinna från Öland inom en snar framtid.

Köping socken**Ramsättra, åker vid Treudden**

1995	1996	1998	2000	2004
115	50	145	0	<100

Saltmålla *Atriplex pedunculata*

Känns igen på sina långskaftade frukter som har tre flikar varav två är större. Denna saltälskande växt verkar också ha gått tillbaka kraftigt på Öland, den växer på välbetade havssträndängar på östra sidan och har i dagsläget endast 4 lokaler. Inga rapporter inkom 2004.

Renlost Bromus arvensis

Arten förefaller att ha minskat kraftigt de sista 10-20 åren. Som andra lostor kan den vara svår att bestämma, de långa ståndarknapparna avslöjar arten. Dessutom är behåring typisk, de nedre bladslidorna har en tät matta av korta, mjuka hår. Under året gjordes två fynd av arten på södra Öland, den var senast sedd 1999 i N. Möckleby socken.

S. Möckleby socken

Alunvallen, norr om fotbollsplanen, torräng; 2004 20 ex.

Kastlösa socken

Kobbskogen V, rapsåker; 2004 200 ex.

Råglost Bromus secalinus

Vid mognaden rullar ytteragnen in sig runt frukten och håller kvar den. Bladslidorna är kala eller gleshåriga och ytteragnens hinnkant är jämnt rundad. Arten har endast en aktuell lokal på trädesåkrar och i rågåkrar vid Karum se klätt ovan. Den är inte hotad på lokalen så länge brukningsmetoderna inte ändras.

Källgräs Catabrosa aquatica

Småaxen är två-blommiga, skärmfjällen är trubbiga ofta violetta och saknar borst. Källgräs har gått starkt tillbaka på Öland. Arten eftersöktes under året på några gamla lokaler på södra Öland utan något fynd. Det finns endast 4 lokaler för arten på Öland.

Sandby socken

Sandbymålet, väster Hålsnäsdungen i mindre bäck

1999	2000	2001	2003
100	100-tals	100-tals	100
2004			
200			

Flockarun Centaurium erythraea var. erythraea

Kronpipen på flockarun är längre än fodret och de basala bladen är något breda. Arten är en opportunist och kan dyka upp på lämpliga växtplatser ex. bevattningsdammar, vägkanter, stigar o dyl. Flockarun verkar ej vara hotad i dagsläget på Öland och har ett ??? lokaler. Varieteten huvud- arun *C. erythraea* var. *capitatum* finns i Sverige endast på Öland och har endast några lokaler. Lokalerna nedan gäller endast flockarun.

Böda socken

Enerums alvar; 2004 50 ex.

Högby socken

Hornsjöns pensionat i gräsmattor; 2003 10 ex, 2004 10 ex.
Sandbybadet; 2003 100-tals ex, 2004 300 ex.

Persnäs socken

Hörlösa V. 750 m V Gillberga; 2004 32 ex.

Södviken 600 m S i kärkant mellan landsväg och banvall

1997	1998	2001	2002	2003
4	0	5	2	0
2004				
0				

Hörlösa NO. dikesren vid kanal

1996	1997	1999	2002	2003
1 000	6	3	10	42

2004

15

Hörlösa O. vägdike

1996 1997 1998 1999 2000 2001

10 9 5 0 23 40

2002 2003 2004

77 5 345

L. Horn 700 m NO.

2002 2003 2004

29 3 0

Algutsrum socken

Strandskogen O. sandtag; 2004 409 ex.

Torslunda socken

Färjestadens industriområde; 2004 >10 ex.

Vid nya sporthallen; 2004 150 ex.

Kalkstad O; 2004 3 ex.

Raggarv *Cerastium brachypetalum*

Arten liknar hönsarv *Cerastium fontanum* men är påfallande långhårig. Den har två kända lokaler på Öland. På den ena lokalen är den hårt trängd (igenväxning). Därför var det extra glädjande att hitta arten i en nyröjd kraftledningsgata vid Greby strandskog. Här växte ”drivor” av raggarv.

Räpplinge socken

Greby strandskog, kraftledningsgata; 2004 1000 ex.

Greby strandskog, väg genom skog

1997 1998 2000 2001 2003

fåtalig 20 5 12 50

2004

20

Östkustarv *Cerastium subtetrandrum*

Arten blommar något senare än vårarv *C. semidecandrum*. Arten trivs i något mer fuktiga biotoper, den växer ofta längs stigar och verkar gynnas av en viss störning. Den är påtagligt ljusgrön och har oftast 4 kronblad samt stödblåd med smal hinnkant. Östkustarven är troligen förbisedd och inte ovanlig på Öland i lämpliga miljöer.

Böda socken

Mensalvaret; 2004 100 ex.

Böda hamn norrut; 2004 100 ex.

Torslunda socken

Alvaret söder ekologiska forskningsstationen; 2004 100 ex.

Sandby socken

Sandbymålet; 2004 50 ex. (växte tillsammans med dvärgkämpar)

Stenåsa socken

Stenåsabadet, vägen ner mot havet; 2002 100 ex, 2004 500 ex.

S. Möckleby socken

Gårdstorps alvar; 2004 100 ex.

Ryl *Chimaphila umbellata*

Rylen har lingonlika, vintergröna blad som skiljs från lingon *Vaccinium vitis-idaea* på att bladen är sågade i kanten. Den växer i glesa tallskogar och missgynnas av modernt skogsbruk. Den har ett 30-tal gamla lokaler på Öland, de flesta i de två nordligaste socknarna men är inte noterad på många lokaler i sen tid.

Böda socken
Byrums Sandvik O; 2004 40 ex.

Högby socken
Hornsjön O; 2003 400 ex, 2004 400 ex.

N. Möckleby socken
Tallskog öster landsvägen på gränsen till
Gårdby socken; 2000 100 ex, 2004 100
ex.

Kråkkrassing *Coronopus squamatus*

Arten växer nedliggande, den har blad som
liknar en fågelfot och rynkad frukt.
Kråkkrassing är svårinventerad då den ofta
växer inne på ladugårdsplaner och annan
kvävepåverkad mark. Denna art har troligen
minskat starkt och har i dagsläget <10
lokaler på Öland.

Torslunda socken
Kåtorp gårdsplan; 2000 2 ex, 2004 <10
ex.

Ljungsnärja *Cuscuta epithimum var. epithimum*

Växten är späd, blommorna är små och
rosa, ståndarna är utskjutande. Arten varierar
mycket från år till år beroende på väderleken,
den har dock minskat på Öland.
Ljungsnärjan växer på torrängar där den
parasiterar på flera olika arter såsom back-
timjan *Thymus serpyllum*, gulmåra *Galium
verum* och fältmalört *Artemisia campestris*.
Håkan Lundkvist hittade rika lokaler
för Ljungsnärja i Glömminge socken, på
torrängsrester i Mittlandsskogen. Året verkar
ha varit relativt gynnsamt för växten,
på lokalen söder Byxelkrok växte snärjan
friskt tom. en liten tall var draperad av väx-

ten. Öland har <20 aktuella lokaler för arten.

Böda socken
S.. Byxelkrok, vid kustvägen mot Haget,
700m S avtaget från Enerumsvägen.
1993 1995 1996 2000 2001
2 kvm måttl. rikl. 2 kvm 5 kvm
2003 2004
10 kvm 30 kvm
Alvara strand O.
2002 2003 2004
finns 1 kvm 0,5 kvm

Föra socken
Djurstadträsk, vid p-platsen
1994 2000 2004
finns 2 kvm 1 kvm

Högsrum socken
Karums by; 2004 2 kvm, ny lokal.

Halltorps hage, vid p-plats väg 136
1998 2001 2004
20 kvm 0 0,3 kvm

Glömminge socken
Gillsättra ONO. torrängsrest i
Mittlandsskogen lokal 1; 2004 100 kvm.
Gillsättra ONO. torrängsrest i
Mittlandsskogen lokal 2; 2004 0,5 kvm.
Gillsättra ONO. torrängsrest i
Mittlandsskogen lokal 3; 2004 1 kvm.
Gillsättra ONO. torrängsrest i
Mittlandsskogen lokal 4; 2004 0,5 kvm.
Vägen mot Österskog; 1996 0,5 kvm,
2004 0 ex.

Vägen mot Österskog
1990 1992 1993 1995 2004
5 kvm 5 kvm rikl. 2 kvm 0

Torslunda socken

Avtaget till Hildeborg

1990	1991	1992
sparsam	sparsam	mkt sparsam
1995	1996	1998
sparsam	3 bestånd	1 bestånd
2000	2001	2002
3 bestånd	3 bestånd	3 bestånd=25 kvm
2003		2004
2 små bestånd		0

S. Möckleby socken

Albrunna strand söderut

1998	2002	2003	2004
100 kvm	0	1 kvm	3 kvm

Albrunna lund, den lilla ängen

2000	2002	2004
1 kvm	5 kvm	0,3 kvm

Knippnejlika *Dianthus armeria*

Två-årig, småluden art med blommor som sitter i en kvastlik samling. De omges av håriga och hylslika blad, kronbladen är tandade och purpurröda med vita prickar. Arten har gått tillbaka, den växer idag på åker/vallkanter, vägkanter och liknande. Utanför blomningstiden är den nästan omöjlig att få syn på men å andra sidan är ofta blomningstiden utdragen och växten kan blomma om när den slås av. Två nya lokaler upptäcktes för arten; öster om Kalkstad på vägen mot Lenstad samt på en jordtipp i Karlevi. Öland har <15 aktuella lokaler för knippnejlika.

Högsrum socken

Halltorps hage, i lövskog nära åker; 2002 13 ex, 2004 30 ex.

Torslunda socken

Kalkstad O, på vägen mot Lenstad; 2004 40 ex.

Vickleby socken

Karlevi, jordtipp nära havet; 2004 1 ex.

Lilla Vickleby, längs gamla järnvägsvallen

1991	1992	1993	1995	1996	1997
20	3	24	12	47	2
1998	2000	2001	2002	2003	2004
35	99	173	69	10	31

Lilla Vickleby skog längs kanten av bevattningsdamm

1998	2000	2001	2002	2003
7	6	5	24	3
2004				
5				

Drakblomma *Dracocephalum ruyschiana*

Arten har en kantig stjälk med korsvis motsatta, relativt smala blad. Blommorna är stora och blåviolettera, utanför blomningstid är den mycket svår att finna. Drakblomma har endast en känd lokal på inägomark, ej sedd de senaste åren. Både får och ungnöt har betat alldeles för tidigt på säsongen under de senaste åren på lokalen. Utgången från lokalen?

Hulterstad socken

Gösslunda

1990	1993	1994	1995	1996	1997
1	1	2	1	1	1
1999	2000	2001	2002	2003	2004
0	0	0	0	0	0

Ljungögontröst *Euphrasia micrantha*

Ännu en art som gått kraftigt tillbaka. När man ser ljungögontröst ter den sig så olik vanlig ögontröst *E. stricta* att man ej behöver tveka. Ljungögontröst är påtaglig spenslig och med spetsig vinkel mellan grenarna och huvudstammen. På Öland finns i dagsläget <10 lokaler. Vid mer idogt letande hittades arten vid Sandbybadet och Kesnäsbadet.

Högby socken

Kesnäsbadet, på sand; 1981 finns, 2004 50 ex.

Sandbybadet N på sand

1981	2003	2004
finns	0	200

Skärblad *Falcaria vulgaris*

Arten är en flerårig, flockblomstrig art som bildar täta bestånd. Bladen är kala, trefingrade och med vassa tänder längs kanten därav namnet. Blommorna är vita och små. Den växer ofta på åkerrenar, längs vägkanter och banvallar. Skärblad hotas av röjningsarbete längs vägar och åkerkanter samt av ogräsbesprutning. Den tidigare rika lokalen sydost S. Möckleby kyrka håller på att sprutas bort. Elna Hultqvist hittade en ny lokal i Gärdslösa. Intressant att notera är att gamla järnvägsvallen går nära tomtmarken där arten hittades. På andra lokaler växer nämligen skärbladet på den gamla järnvägsvallen. Totalt finns <20 lokaler på Öland.

Gärdslösa socken

Högtomt, spontant ogräs i rabatt; 2004 15 ex.

Sandby socken

N. Näsby ost, längs åkerkant

1990	1997	1999	2002	2004
sparsam	0	100	150	150

S. Möckleby socken

SSO. kyrkan, längs kanten av åker/äng

1984	1990	1993	1998	2001
50	10	1000	100	650

2002	2004
600	10

Ås socken

Ås vandrarhem ost, längs vägkant

1990	1991	1992	1995	1996
400	400	400	300	300

1997	2001	2004
300	400	400

Kalkbräken *Gymnocarpium robertianum*

Denna ormbunke har en triangulär bladskiva, hela växten är rikligt försedd med gula, doftande glandler. Kalkbräken håller sin ställning på Öland, den växer i karstsprickor, stenmurar och stenbrott. På sikt kan igenväxning av karstsprickor utgöra ett hot för arten. Tomas Burén hittade 2003 en mycket rik och ny lokal för arten i södra kanten av Greby stenbrott där gammal skrotsten håller på att täckas av buskar. Området skulle egentligen exploateras men fyndet av kalkbräken gör att man fått revidera planerna något. I mitten av juli gjorde ÖBF en ordentlig inventering av området och fann nästan 4000 exemplar av kalkbräken, detta gör lokalen till den rikaste på Öland. Totalt finns ca 30 lokaler för kalkbräken på Öland.

Räpplinge socken

Greby stenbrott, 2003 >1.000 ex, 2004
3850 ex.

**Honungsblomster *Herminium
monorchis***

Denna lilla orkidé kan inte förväxlas med någon annan art. Den växer på välbetade, oögdslade kalkfuktängar på hela Öland och verkar ej hotad i dagsläget. På vissa lokaler är arten påfallande stationär. Det finns >200 kända lokaler för arten på Öland. Arten verkar kunna variera påtagligt på samma lokal mellan olika år, jämför nedan lokalerna i Böda socken.

Böda socken

Spånkärret

1998	1999	2000	2001	2002
477	1 353	33	388	151

2003	2004
------	------

4	1871
---	------

Persnäs socken

Södvikstorp; 2001 0 ex, 2004 16 ex.

Persnäs viken NNO.

2001	2002	2004
24	85	485

Horns mosse lokal 2

2001	2002	2003	2004
35	30	27	12

Horns mosse S.

1998	1999	2000	2001	2002
25	62	96	146	8

2003	2004
------	------

58	71
----	----

Södviken S.

2001	2002	2003	2004
42	103	6	151

Hallnäs SO. lokal 1

2001	2002	2003	2004
155	95	98	157

Hallnäs SO. lokal 2

2001	2002	2003	2004
14	6	5	15

Hallnäs SO. lokal 3

2001	2002	2003	2004
150	34	16	36

Hallnäs SO. lokal 4

2002	2003	2004
41	22	188

Knisa mosse

1993	1994	1995	1996	1997	1998
800	2 650	1 190	52	314	30

2000	2001	2002	2003	2004
------	------	------	------	------

1 240	375	2 366	1 537	543
-------	-----	-------	-------	-----

Lilla Horn

2001	2002	2003	2004
52	35	63	67

Källa socken

Högenäs orde lokal 1

2001	2002	2003	2004
15	32	1	105

Högenäs orde lokal 2

2001	2002	2003	2004
140	325	97	675

Högenäs orde lokal 3

2001	2002	2003	2004
37	30	11	44

Föra socken

Strandängar OSO Hjälmsstad; 2004 30 ex.

Gelträsk

1996	1997	1998	2000	2001
80	52	8	19	37

2002 2004

19 256

Köping socken

Hörninge OSO; 2004 6 ex.

Runsten socken

Dyestad mosse; 2001 20 ex, 2004 6 ex.

Norra Bäck, väst; 2001 51 ex, 2004 51 ex.

Södra Bäck, väst; 2004 4 ex.

Lopperstad sjömark; 2002 109 ex, 2004 2979 ex.

Lindsmossen

2001 2003 2004

7 1 8

Lindsmossen S. lokal 1

2001 2003 2004

13 16 11

Lindsmossen S. lokal 2

2001 2003 2004

2 0 10

Lindsmossen S. lokal 3

2001 2003 2004

1 0 0

Lindsmossen SV

2001 2003 2004

12 1 4

Algutsrum socken

Nötbrunnskärret

1991 1995 1996 1999 2000

63 48 7 10 3

2004

3

Toroslunda socken

Igelmosse lokal 1

2001 2003 2004

5 2 0

Igelmosse lokal 2

2001 2003 2004

2 0 0

Tocknekärr

2001 2003 2004

8 3 1

Kärringkullmosse NV.

2001 2003 2004

1 50 14

Kalkstad O.

2001 2003 2004

80 11 44

Sandby socken

Sandbyborg NV; 2004 7 ex.

Sandbymålet

1992 1993 1994 1995 1996 1997

100 250 500 300 1382 1250

1998 1999 2000 2001 2002

998 747 847 526 1016

2003 2004

582 867

Skarpa Alby S

2001 2003 2004

298 8 81

Vickleby socken

Stora Vickleby alvar; 2004 64 ex.

Trindkärr SO.

1999 2000 2004

103 15 65

Trindkärr S.

1998 1999 2000 2004

25 20 1 3

Stenåsa socken

Frösslundabäcken N.

2001 2003 2004

11 4 81

S. Möckleby socken
Gårdstorps alvar; 2004 3 ex.

Smedby socken
Storåsen väst; 2004 230 ex.

Fågellarv *Holosteum umbellatum*

Arten känns lätt igen på sin blågröna bladfärg, kronbladen är vit-ljusrosa och lite fransiga i kanten. Efter blomningen växer blomskaften till och riktas nedåt och hela växten antar en halmgul färg. Slutligen när kapslarna mognat riktas fruktskaften uppåt igen. Arten växer på mosskuddar på kalkstenhällar på alvarmark och i kalkrik sand. Den verkar inte vara hotad i dagsläget på Öland och har >100 lokaler från 1990 och framåt.

Böda socken
Norra udden, söder brofästet
1998 2000 2002 2004
200 50 40 50

Högsrum socken
Karums alvar, 700 m NO Noaks ark
1995 1998 1999 2004
5 15 15 7

N. Möckleby socken
Bygdegården norr, grustag öster gamla järnvägen; 2004 50 ex.

Algutsrum socken
Väster kyrkan, slänt i grusgrop
1993 1995 1996 1997 1998 1999
50 >100 2 50 100 200

2000 2001 2002 2004
200 200 800 50

Gårdby socken
Gårdby sandhed
1993 1995 1996 1998 1999 2000
350 10000 100 1000 1000 10000

2001 2002 2003
100000 300000 100000

2004
1000

Sandby socken
Sandbymålet
1999 2002 2004
10 500 100

Resmo socken
Möckelmossen, väster om gångstigen från p-platsen; 2004 10 ex.
1 km väster Möckelmossen, norr om landsvägen; 2004 10 ex.

Huvudtåg *Juncus capitatus*

Lågvuxen art med en huvudlik blom-samling i toppen av strået. Arten varierar mycket i antal mellan åren men verkar ändå ha minskat på Öland. Vissa år saknas den helt på sina lokaler, arten är beroende av naken, fuktig sand och är mycket känslig för igenväxning. Den växer ofta tillsammans med knutört *Anagallis minima* och dvärglin *Radiola linoides*. Arten har 6 aktuella lokaler på Öland.

Böda socken
Alvara ost, i fuktiga traktorspår på stranden; 2003 30 ex, 2004 5 ex.

Högby socken
Munketorps strand
1985 1986 1993 1994 1995
>100 fåtalig 0 0 >1 000

1996	1997	1998	1999	2000	2003
1 000	spars.	100	1 000	10	70
2004					
100					

Sandbybadet, i dike och svackor på stranden

1985	1996	1995	2003	2004
riklig	fåtalig	finns	140	10

Föra socken

Vässbylund norr, ca 450 m NNO

vägskalet, grävt vattenhål

1933	2003	2004
finns	22	100

Piggfrö *Lappula squarrosa*

Blommorna är små och ljusblå, frukten är försedd med hullingar. På alvarmark är arten oftast mycket lågvuxen. I modern tid hos oss endast funnen på Stora alvaret där den växer på bart vittringsgrus som under vintern är utsatt för uppfrysning. Den växer ofta tillsammans med rödmire *Anagallis arvensis*, småsporre *Chaenorhinum minus* och mjukdån *Galeopsis ladanum*. När alla tre följearterna finns på samma lokal löner det sig ofta att leta efter piggfrö. Arten har ett 40-tal aktuella lokaler alla på Stora alvaret.

Gårdby socken

Gårdby alvar, på ett område på 30 x 40

m, på gränsen mellan Sandby och

Gårdby

1996	1998	2000	2001	2003
10	50	150	100	5
2004				
10				

Knölval *Lathyrus tuberosus*

Blommorna är rosenröda och ganska stora, stjälken saknar vingkant, den har endast ett bladpar med klänge. Arten är kvarstående från tidigare odlingar och växer på åkerrenar, på någon lokal bofast sedan drygt 20 år. Totalt finns 4 lokaler på Öland och den hotas av besprutning av åkerrenar.

Persnäs socken

Lilla Horn ONO. på åkerrenar

1997	1998	1999	2000	2001
finns	50	50	59	50

2002	2003	2004
250	500	550

Sandby socken

Öster om N. Näsby, bortsprutad 2004?

1990	1997	1998	1999	2002
10	20	25	15	18

2004
0

Gulyxne *Liparis loeselii*

Ytterligare en Natura 2000-art som i blomningstid inte kan förväxlas med någon annan orkidé, gamla fröställningar kan stå kvar till nästa växtsäsong. Växer i kalkkärr ofta betade, nya lokaler hittas fortfarande och gamla försvinner. Arten är beroende av rörligt grundvatten. På de flesta lokaler är gulyxne fåtalig och arten varierar påtagligt från år till år. Den hotas av igenväxning, rubbning av hydrologi och gödsling. På lokal 1 i Högby socken verkar betetrycket vara så högt att ungdjuren trampar sönder blommorna. Totalt finns 6 aktuella lokaler men arten verkar kunna dyka upp i lämpliga miljöer så håll ögonen öppna.

Högby socken

Lokal 1

1998	1999	2000	2001	2003
8	9	12	3	0

2004

0

Lokal 2

2002	2003	2004
35	49	12

Persnäs socken

2001	2002	2004
1	2	0

Runsten socken

Lokal 1

1971	1993	1994	1997	1998	1999
finns	282	76	12	81	100

2000	2002	2003	2004
496	55	77	12

Gårdby socken

1955	1998	1999	2000	2001
finns	2	6	17	3

2002	2003	2004
3	10	5

Vit kattost *Malva pusilla*

Har vita blommor som är ganska små i förhållande till växten. Arten har gått tillbaka sista åren men finns fortfarande bitvis ganska rikligt i socknarna Resmo, Mörbylånga och Kastlösa. Arten växer vid gårdar, på åkrar och ruderatplatser och har ett 20-tal aktuella fynd.

Högby socken

Hornsjöns pensionat, ogräs i rabatt; 2004 enstaka ex.

Torslunda socken

Mellan Kalkstad och Lenstad, på jordtipp; 1997 fåtalig, 2004 4 ex.

Hulterstad socken

Alby-Triberga mosse, på ruderahö; 2004 3 ex.

Kastlösa socken

Stora Dalby, väkant; 2004 10 ex.

Vårkällört *Montia verna*

Svårupptäckt art pga. sin ringa storlek. Har endast en lokal på Öland i Ås socken, varierar kraftigt i antal från år till år. Inget hot mot arten föreligger på lokalen, ej inventerad 2004.

Klådris *Myricaria germanica*

Omisskännlig art som ofta är tillfällig på flera av sina lokaler vilka består av fuktig och bar sand. Har <5 aktuella lokaler.

Böda socken

Längs cykelväg och på skräpmark söder om Byxelkrok

1993	2000	2003	2004
>100	>100	28	19

Dvärgserradella *Ornithopus perpusillus*

En liten ärtväxtsom har en vit krona med röda streck, bladen är mångpariga. Den har endast en lokal på Öland och växer på en sandig trädessäker med bl.a. vittåtel. Likasom andra ärtväxter kan den variera kraftigt i antal mellan olika år.

Resmo socken

Lilla Frö väst

1995	1997	2000	2002	2004
300	4	50	600	500

Hylsnejlika *Petrorhagia prolifera*

Blommorna är ljusrosa, sitter i toppen av stjälken omgiven av bruna, tunna hölsterblad. Arten är värmeälskande och växer på öppen, kalkrik mark såsom alvarmark, klapperstensfält och sandfält. Inget större hot mot arten föreligger. Ett 50-tal lokaler finns spridda över ön.

Böda socken

Söder Byxelkrok, strandvall nära havet; 2000 1000 ex, 2004 100 ex.

Räpplinge socken

Greby stenbrott; 2004 10 ex.

Borgholms alvar, N. Drottning Victorias byst, på minilandborgsbrant

2001	2003	2004
50	50	50

Högsrum socken

Höghäll OSO, gammalt stenbrott; 2004 200 ex.

Karum nära Noaks ark

1967	1976	1993	1993	1995	1998
finns	finns	10000	10000	riklig	100

2000	2003	2004
3100	93	500

Glömminge socken

Vägen mot Österskog

1983	1993	2004
finns	1000	20

Sandby socken

Norr alvarvägen mot Drörestorp; 1998 50 ex, 2004 20 ex.

Backsilja *Peucedanum oreoselinum*

Flerårig, reslig flockblomstrig art med vita flockar och rund stjälk. Arten har både allmänt och enskilt svepe. Blomningen sker i juli. Den växer framförallt på vägkanter, åkerrenar, i gles tallskog och på torrängar. Arten verkar ha gått tillbaka i Sandby socken längs östra landsvägen. En orsak till detta är troligen att Vägverket slår vägkanterna för tidigt för att den senblommande backsiljan ska hinna sätta frö. På en del andra lokaler är igenväxning ett hot. I dagsläget finns 15 lokaler för backsilja, inga rapporter kom in under 2004.

Sandtimotej *Phleum arenarium*

Arten känns lätt igen på axet som är avsmalnande i båda ändar, den är först grön men blir snart halmgul. Ofta växer den i "svärmar" på naken sand, höjden överstiger sällan 5-15 cm. Sandtimotej växer på sandstränder, järnvägsvallar och i sandtäkter. Hoten mot arten är minskad störning, igenläggning av grustag och gödsling. Arten har aktuella fynd från 17 lokaler.

Böda socken

Byxelkrok S, på sandstranden norr om Tokenäs fyr

2000	2003	2004
10	10	500

Persnäs socken

Sandviks hamn, söder om hamnen.

1983	1991	1992	1993	2000
finns	finns	riklig	>1 000	10

2003 2004
100 100

N. Möckleby socken

Norr bygdegården, grustag öster om gamla järnvägen; 2004 10 ex. (senaste fyndet i socknen 1977)

Gårdby socken

Gårdby sandhed, öster om landsvägen
2002 2003 2004
300 300 1000

Uddnate *Potamogeton friesii*

Stjälken är platt och bladen 5-nerviga och trubbiga med en spets. Arten har två fynd på Öland, Möckelmossen 1943 och Gammelgårde bevattningsdamm 1994. Den är eftersökt på den sistnämnda lokalen under 2004 men utan fynd. I dammen hade inplanterade karpfiskar gjort slut på alla vegetation.

Ås socken

Gammelgårde bevattningsdamm; 1994 finns, 2004 0 ex.

Mosippa *Pulsatilla vernalis*

Arten växer på torr, mager mark oftast i tallskog och blommor i april-maj. Den har vintergröna blad och kan inte förväxlas med någon annan sippa. På Öland finns en lokal på vardera sidan om sockengränsen mellan Vickleby och Resmo. Framtiden ter sig dystert, vi har sett färskas grävropar och arten verkar ha svårt att föryngra sig. En försiktig markberedning skulle behöva åstadkommas på platsen samt viss buskröjning borde ske.

Vickleby socken

Lilla Frö

1995	1996	1999	2000	2001
97	180	60	49	82

2002	2003	2004
59	69	39

Resmo socken

Lilla Frö

1992	1993	1999	2000	2001
116	100	18	18	51

2002	2003	2004
36	26	32

Dvärglin *Radiola linoides*

Dvärglin växer på fuktig, naken sand. Eftersom den är en av våra allra minsta kärleväxter kan den vara förbigången, håll ögonen öppna när du besöker lämpliga lokaler. När man väl ser arten torde den ej förväxlas med någon annan. Arten verkar ha gått kraftigt tillbaka på Öland, i dagsläget har vi enbart kännedom om tre lokaler på norra Öland.

Böda socken

Alvara ost, i fuktiga traktorspår på stranden; 2003 10 ex, 2004 100 ex.

Högby socken

Munketorps strand lokal 1

1985	1993	1995	2000	2003
riklig	riklig	>1.000	>100	>1.000

2004
1000

Åkerranunkel *Ranunculus arvensis*

Ytterligare ett åkerogräs som man fortfarande kan finnas i lämpliga åkrar på Öland

framförallt på mellersta och norra delen av ön. Titta efter arten i ogräsrika åkrar speciellt om där växer blåklint *Centaurea cyanus* och riddarsporre *Consolida regalis*. Arten har helt typiska frukter som är stora och taggiga, blommorna är ganska ljusgula. Om vissa delar av åkern varit vattensjuk kan åkerranunkel slå till i tusental. Följande fynd är från 2004.

Källa socken

Högenäs Orde, veteåker med riddarsporre; 31 ex.

Persnäs socken

Hörlösa ost, rågåker med riddarsporre och sommarklynne *Valerianella dentata*; 50 ex.

NO Lilla Horn, ogräsrik rågåker; 132 ex.

NO Lilla Horn, rågåker; 82 ex.

Föra socken

Norr avtaget till Torp, kornåker med sommarklynne och riddarsporre; 50 ex.

Alböke socken

Stackertorp ost, åker; 50 ex.

Runsten socken

Söder Åkerby, åker med sommarklynne, blåklint och sminkrot; 50 ex.

Flikros *Rosa tomentella*

Skiljs från stenros *Rosa canina* på att foderbladen är starkt flikiga och försedda med glandler. Bladen är dubbelsågade och även de är rika på glandler. Arten växer längs stenmurar, på åkerrenar o dyl. Hoten mot arten är borttagande av stenmurar och buskröjning. Vi har endast ett nutida fynd av arten som är godkänt som flikros, senast sedd 2000. Den finns säkert flikrosor att upptäcka på Öland, anta utmaningen!

Lindblomsbjörnbär *Rubus mortensenii*

Ytterligare ett björnbär i Sect. *Corylifolii*. Det påminner om västkustbjörnbär *R. norvegicus*. Taggarna är påfallande små, slanka och få. Skaftade glandler saknas nästan helt. Blomskaften har få nålformade taggar. Blommorna är stora och svagt rosa – vita. Göran Wendt har ett 40-tal fynd av arten från Böda socken i norr till Ås socken i söder. Här följer några fynd från 2004. För övrigt läs Krutbrännaren 2 (13) 2004.

Böda socken

Grankullavik, ruderat vid damm; 1 bestånd (Ölands nordligaste lindblomsbjörnbär)

Grankullavik, skogsväg; 1 bestånd

Högby socken

Hornsjöns pensionat; 1 bestånd

Gudesjö ost, betesmark; 1 bestånd

Bäckalund söder; 1 bestånd

Källa socken

Kvarnstad SO; 1 bestånd

Kvarnstad SO; 1 bestånd

Köping socken

Skedemosse; 1 bestånd

Skedemosse; 1 bestånd

Glömminge socken

Gammalt grustag på gränsen till

Högsrum; 1 bestånd.

Vickleby socken

Littorinavallen; 1 bestånd

Smedby socken

Badplats vid Västerstadsviken; 1 bestånd

Ventlinge socken

N Nygårde kvarn; 1 bestånd

Kranssalvia *Salvia verticillata*

Bladen är äggrunt avlånga och på bladskaffet sitter ett par spetsiga sidoflikar. Blommorna är violetta och sitter i kransar. Arten har ett sentida fynd i Torslunda socken, Tävelsum där den sågs senast 1995 på en vägkant. Troligen utgången från lokalen pga. bortröjning.

Åkermadd *Sherardia arvensis*

Tillhör familjen *Rubiaceae* och är alltså släkt med mårar. Blommorna är rosa, stjälken sträv av taggar och bladen är kransställda. Arten är konkurrenssvag och uppträder oftast som ett åkerogräs men kan också förekomma i mer naturlig gräsmark. Ett 30-tal aktuella lokaler finns för arten.

Algutsrum socken

Törnbotten, 30 ex.

Kalkmaskros *Taraxacum decolorans*

En maskros som tillhör strandmaskrosor Sect. *Palustria*. Kantblommorna saknar mörk strimma vilken skiljer den från den närstående våtmaskrosen *T. limnanthes* och gör att den i fält ser extra gul ut. Endast ett fynd av arten gjordes under året.

Stenåsa socken

Stenåsabadet, norr om vägen ner till havet; 20 ex.

Smalfjällig maskros *Taraxacum egregium*

En maskros i Sect. *Palustria* som skiljs ut på sina smala ytterholkfjäll, den liknar annars den vanligare *T. langeanum* (som dock har rödaktiga frukter). Bladen har smalt triangulärt utstående bladflikar som slutar i en fin spets. Arten hittades på en välbetad strandäng tillsammans med flera andra arter i sin sektion..

Högsrum socken

Halltorps hage, betad strandäng

Kvällsmaskros *Taraxacum praestans*

En maskros i Sect. *Naevosa* (fläckmaskrosor). Saknar fläckar på bladen, blommorna har pollen och sluter sig påtagligt sent på dagen. Växer i något fuktig ängsmark. Under året hittades arten på norra Öland.

Persnäs socken

Lilla Horns löväng

Sankmaskros *Taraxacum pseudosuecicum*

Ytterligare en maskros i Sect. *Palustria*. Den är nyligen urskiljd och till skillnad från de flesta andra arter i sektionen har den rikligt med pollen. Den liknar annars mycket våtmaskrosen *T. limnanthes*.

Skevmaskros *Taraxacum ruberulum*

Tillhör sandmaskrosor Sect. *Erythrosperma* och växer på sandmark och i vägkanter. Tidigare funnen på Öland i sandstapps miljö men inget fynd i modern tid.

Vresalm *Ulmus laevis*

Ölands "egen" almart med huvudbeståndet i Mittlandsskogen. Den växer på något fuktig skogsmark ofta på gammal inägomark man finns också längs åkrar och som gårds-träd. Frukterna har ett långt skaft och är kanthåriga vilket skiljer den från andra almarter. Trädet har ofta plankrötter och flagig bark. Inga rapporter under 2004. Drygt 100 rapporter finns för arten från 1990 och framåt.

Sommarklynne *Valerianella dentata*

Blommorna är rosa och sitter i kvastlika knippen, stjälken är gaffelgrenad. Räkñas till de åkerogräs som fortfarande kan hittas i ogräsrika åkrar på Öland ofta tillsammans med åkerranunkel.

Persnäs socken

Hörlösa NO, kornåker; 160 ex.

Lilla Horn NO, ogräsrik rågåker; 4 ex.

Lilla Horn NO, rågåker med riddarsporre och åkerranunkel; 12 ex.

Lilla Horn NO, kornåker; 42 ex.

Föra socken

S. Greda, kornåker; 50 ex.

Långlöt socken

Ismantorp ost; 100 ex

Runsten socken

Söder Åkerby, åker med sminkrot och åkerranunkel; 100 ex.

Kastlösa socken

Öster väg 136; 10 ex.

Alvarveronika *Veronica praecox*

Tidigblommande liksom många andra veronika-arter. Blomman är mörkblå och påfallande stor, växten är glandelhårig och kapseln har ett 2 mm långt stift som tydligt sticker ut. Endast i Sandby socken växer alvarveronikan i sandiga åkrar ofta tillsammans med andra arter såsom glansveronika *V. polita* och klubbveronika *V. triphyllos*. Under maj månad kunde flera botanister glädja sig åt den rika blomningen av veronikor på åkrarna i Norra Sandby. Arten torde ej hotas på sina alvarmiljöer. Antalet alvarveronikor varierar mellan åren men den håller sig kvar på sina lokaler och få nyfynd görs. I dagsläget finns ca 15 lokaler för arten.

Högsrum socken

Karums alvar, norr Noaks ark lokal 1

1944	1963	1998	1999	2000
finns	finns	30	9	7

2004

3

Karums alvar, norr Noaks ark lokal 2; 2002 9 ex, 2004 3 ex.

Sandby socken

N. Sandby vid bevattningsdamm lokal 3; 2004 9 ex.

N. Sandby åkerkant lokal 4; 2004 34 ex.

N. Sandby åkerkant lokal 5; 2004 26 ex.

N. Sandby åkerkant lokal 6; 2004 54 ex.

N. Sandbys åkerkant lokal 2

1978	1999	2002	2003	2004
finns	100-tals	0	19	20

N. Sandbys vägkant lokal 1

1978	1998	2000	2002	2003
finns	20	200-300	26	110§

2004

54

Kategori hänsynskrävande NT

I denna kategori tar vi bara med speciellt intressanta fynd.

Våradonis *Adonis vernalis*

Våradonis eller arontorpsros behöver ingen närmare presentation. I Algutsrum socken gjordes ett nyfynd av arten söder om kyrkan i en åkerren. Håkan Lundkvist räknade en del lokaler på södra delen av ön och arten verkar hålla ställningarna.

Knutört *Anagallis minima*

Knutörten är en av våra minsta kärlväxter, ofta 0,5-1 cm hög. Den bildar bestånd på fuktig, bar sandmark och ger då en typisk brun-röd färg åt marken. Blommorna är mycket små och vita, frukten består av en klotrund kapsel som öppnar sig med ett lock. Christer Albinsson hittade en udda lokal för arten i Kastlösa socken. Där växte 1000 exemplar av knutört på Parteby alvar i några fuktiga svackor i alvarkanten. Det torde vara första gången som arten hittats i alvarmiljö.

Stor sandlilja *Anthericum liliago*

Arten skiljs från liten sandlilja *A. ramosum* på sin ogrenade blomstängel, större blommor och bågböjda stift. Dessutom blommar den tidigare än sin mindre släkting. I år hade inga får släppts på Karums alvar i mitten av juni månad. Därför kunde vi njuta av

829 väldoftande och blommande stora sandliljor på ”De vilda blommornas dag”.

Alvarkösa *Apera interrupta*

Arten växer på mosskuddar på alvarmark, den varierar i antal mellan åren. Alvarkösa känns igen på sin vippa som har långa, hår-fina borst, gräset gulnar snabbt i torkan. Under året rapporterades arten från Sandby, Resmo och Smedby socknar på typiska lokaler.

Alvarmalört *Artemisia oelandica*

Ölands egen malört och en Natura 2000-art som man oftast ser i vegetativa mattor där de karakteristiska bladen avslöjar växten. Att den har kallats renfanemalört kan man förstå. Under året inkom 17 rapporter varav 15 var nyfynd från socknarna Sandby, Hulterstad, Kastlösa, Smedby, och S. Möckleby socknar. Se aktuella utbredningskarta sida 49.

Strandnål *Bupleurum tenuissimum*

Denna egendomliga flockblomstriga växt hade ett bra år 2003 och kunde därför rapporteras som ”vinterståndare” våren 2004. Den kan verka helt borta flera år för att sedan dyka upp ”överallt”. Den växer på alvarmark och på sjömarken på östra Öland i periodvis fuktig, gärna tuvig mark.

Hartmansstarr *Carex hartmanii*

Arten liknar klubbstarr *C. buxbaumii*. Hos hartmansstarr är toppaxet cylindriskt med honblommor i toppen och hanblommor vid basen. Arten indikerar gammal slåttermark. Hartmansstarr hittades på två nya lokaler; Knisa mosse i Persnäs socken och ost Kalkstad i Torslunda socken.

Ölandsstarr *Carex ligerica*

Arten skiljs från sandstarr *C. arenaria* på att jordstammen är 1,5-2 mm tjock och ledstyckena är 1-2 cm långa (på sandstarr är måtten 2-3 mm samt 1,5-3 cm). Dessutom har ölandsstarr honblommor överst i axsamlingen, sandstarr har hanblommor överst. Två rapporter inkom varav den ena från den "nyupptäckta" rika sandstärpslokalen norr bygdegården i N. Möckleby socken. Här finns både trevliga röksvampar och förutom ölandsstarr också klibbveronika *Veronica triphyllos*, sandglim *Silene conica*, sanddådra *Alyssum alyssoides*, pysslingmaskros *Taraxacum platyglossum*, fågelarv och sandtimotej.

Trubbstar *Carex obtusata*

Arten har endast ett ax med hanblommor överst, fruktgömmena blir uppblåsta och glänsande efter blomningen. Troligen är denna art förbisedd, den växer i Sverige framförallt på Öland. Troligen kan den blomma om sent på säsongen eftersom den hittades som "vinterståndare" ovan ett tunt snötäcke i mitten av november på Getstadås i Röpplinge socken. När vi kom hem och slog upp Rikard Sterners register kunde vi konstatera att arten var funnen av nämnde Sterner 1935 på Getstadås. För att travestera Ture Sventon frestas man att utbrista "ständigt denne Sterner".

Vårtsärv *Ceratophyllum submersum*

Vattenväxter är ett försummat kapitel på Öland. Släktet *Ceratophyllum* har gaffelgrenade blad i kransar, saknar rötter och har nötter. Från den vanligare arten hornsärv *C. demersum* skiljs vårtsärv på att

nöten är vårtig och endast har korta stiftrester. Håkan Lundkvist hittade arten i ett grävt vattenhål nära Alverviken i Föra socken. Det var det andra fyndet på Öland.

Guckusko *Cypripedium calceolus*

Denna Natura 2000-art är omisskännlig och växer i fuktig lövskog, ofta i bryn och gläntor. Hot mot arten är en sänkning av grundvattennivån, ökad beskuggning samt plockning och uppgrävning. Vi har i dagsläget kännedom om 5 lokaler varav 4 har blommande exemplar. Första siffran efter året anger antalet blommande individer, andra siffran anger antalet vegetativa individer.

Högsrum socken

1850	1993	1996	1998	1999	2000
finns	2+4	10+4	5+16	5+8	5+9

2001	2002	2003	2004
8+8	11+4	11+8	14+2

Långlöt socken

1992	1997	1998	1999	2001
32+41	24+?	112	85	64+?

2004
49+20

Glömminge socken

1998	1999	2000	2001	2003
18	11	11+65	31	42+31

2004
45+28

Kal knipprot *Epipactis phyllanthes*

Denna orkidé är närstående den vanligare arten skogsknipprot *E. helleborine*. Men den kala knipproten skiljs ut genom att vara

mer spenslig, blomställningen är glesare och mer fåblommig, blommorna är gröna och ofta inte helt utslagna. Stjälken är nästan kal och den blommar också något tidigare än skogsknipproten. En rik lokal för arten hittades vid Greby stenbrott, Räpplinge socken. På samma lokal växte också kalkbräken.

Skogsfru *Epipogium aphyllum*

Denna orkidé behöver inte närmare presenteras. Den har endast en känd lokal på Öland i Böda socken. Glädjande nog hittade Karin & Jürgen Rusch två blommande exemplar av skogsfrun i slutet av juli månad ca 100 m från sin tidigare växtplats. Annars är arten nyckfull till sitt uppträdande speciellt i södra Sverige och kan vara försvunnen under flera år. Senast som skogsfrun visade sig på Öland var 2001. Skogsfrun är inventeringsart år 2005. Svensk botanisk förening vill därför ha in rapporter från samtliga kända lokaler för arten i Sverige. Vem hittar en ny lokal för skogsfrun på Öland?

Kalkkrassing *Erucastrum supinum*

Ytterligare en Natura 2000-art. Den växer tätt tryckt mot marken på stigar och annan öppen kalkrik mark ofta i alvarmiljö. Men den är inte främmande för mer kulturpåverkade miljöer såsom stenbrott. Kalkkrassing är oftast liten, blommorna är kortskaftade och vita. Under året inkom 27 rapporter från socknarna Böda, Persnäs, Alböke, Räpplinge, Högsrum, Torslunda, Sandby, Resmo, Stenåsa, Kastlösa, S. Möckleby, Smedby, och Ventlinge. Se aktuella utbredningskarta sida 49.

Gotlandssolvända *Fumana procumbens*

Gotlandssolvändan växer tätt tryckt till marken, bladen är barrlika, stammen vedartad på äldre individer och kronbladen är gula och fälls tidigt för förmiddagen. Blomknopparna är spiralvridna med röda strimmor. Helena Lager hittade en ny lokal för gotlandssolvända i Stenåsa socken där den växte öster om Möckelmossen och söder om alvarvägen.

Timjansnyltrot *Orobanche alba*

Denna parasit på baktimjan *Thymus serpyllum* ssp. *serpyllum* hade inget bra år. På lokalerna i Stenåsa socken norr om

Skogsfru *Epipogium aphyllum* Öland 2004
Foto: Karin Rusch

alvarvägen var ett 100-tal snyltrötter på väg upp. När vi besökte lokalen dagen efter hade fåren betat av samtliga snyltrötter utom två! Det är tydligt att fårbeta och snyltrötter inte går ihop. Se aktuella utbredningskarta sida 50. På lokalen nedan följs beståndet av snyltrötter årligen, bemark den påtagliga variationen i antalet exemplar.

Gårdby socken

Gårdby alvar, på gränsen till Sandby

1995	1996	1997	1998	1999	2000
123	410	450	510	1600	2

2001	2002	2003	2004
97	297	2	0

Sydsmörblomma *Ranunculus*

sardous

Den liknar knölsmörblomma *R. bulbosus* och liksom denna art tillbakaböjda foderblad. Men den saknar rotknöl och har en stjälk som är grenad och utspärrat hårig. På Öland verkar den vara ovanlig men hittades i maj 2004 på en fuktig betesmark nära Alvedsjö i Högby socken.

Alvarstånds *Senecio jacobaea* ssp. *gotlandicus*

Ännu en Natura 2000-art som skiljs från vanlig stånds *S. jacobaea* ssp. *jacobaea* på basalbladen som nästan är hela. På Karum alvar, Råpplinge socken hittades en ny lokal som kunde förevisas på ”De vilda blommornas dag”. Under året inkom rapporter från 5 lokaler varav 4 var nyfynd av arten. Rapporter kom in från socknarna Högsrum, Resmo och Kastlösa socknar. Se aktuella utbredningskarta sida 50.

Fläckmaskros *Taraxacum maculigerum*

En maskros i Sect. *Naevoza* som har fläckar på ovansidan av bladen. Arten växte i Ottenby-området.

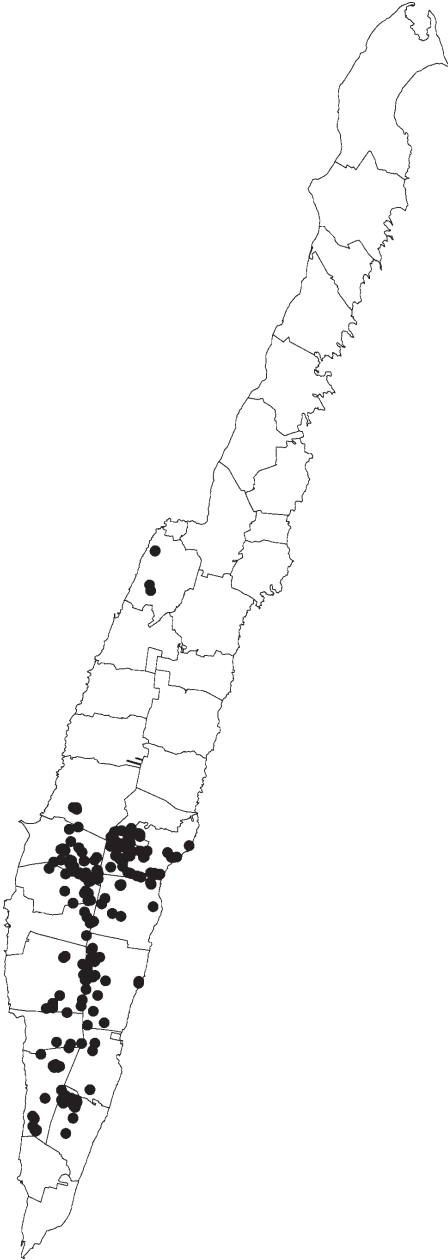
Ås socken

Ottenby lund, slätteräng.

Skogsveronika *Veronica montana*

Arten växer krypande med rotsläende stjälkar, bladen är rundade och håriga, blommorna är ljuslila. Skogsveronika växer på endast en lokal på Öland i Halltorps hage, Högsrum socken. I avenboksbeståndet kan man finna flera rika förekomster. Den verkar inte ha minskat de senaste 10 åren.

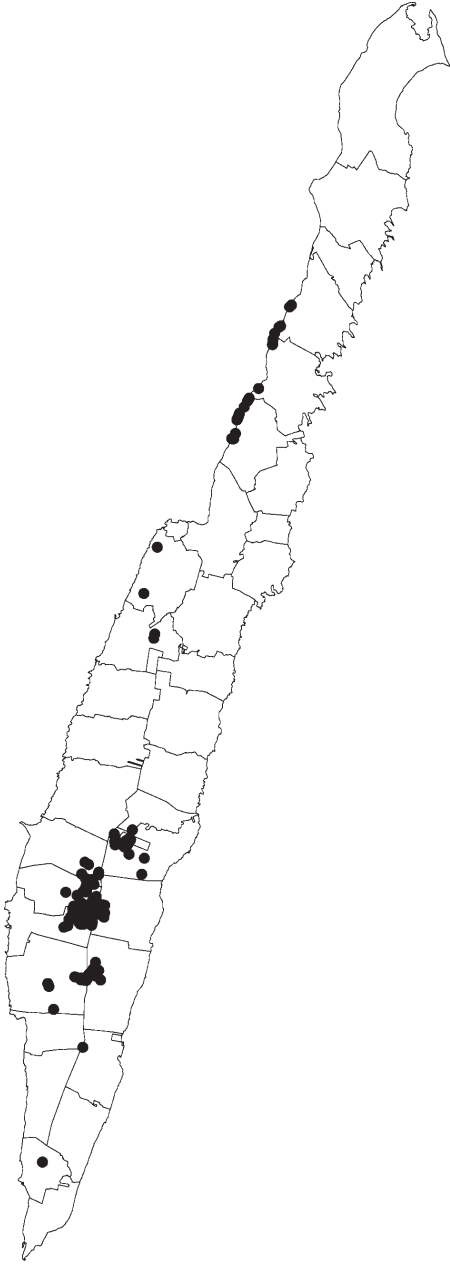
Årets samtliga rapportörer tackas, här följer en lista: Berit Alberg, Christer Albinsson, Eva Bjelkendahl, Lissbeth & Karl-Göran Bringer, Tomas Burén, Per Brändström, Kenneth Erlandsson, Björn Folkeson, Elna Hultqvist, Sven & Gunhild Johansson, Ingrid & Lennart Johnsson, Pav Johnsson, Thomas Johansson, Tommy Knutsson, Helena Lager, Sten Linder-Aronsson, Hans Lindström, Stefan Lithner, Håkan Lundkvist, Björn Lüning, Anders Måhlén, Barbro Otterstedt, Jan-Olof Petersson, Owe Rosengren, Karin & Jürgen Rusch, Hans Rydberg, Christina Svensson, Liselotte W-Dahlgren, Anders Waldenström, Vera & Göran Wendt.

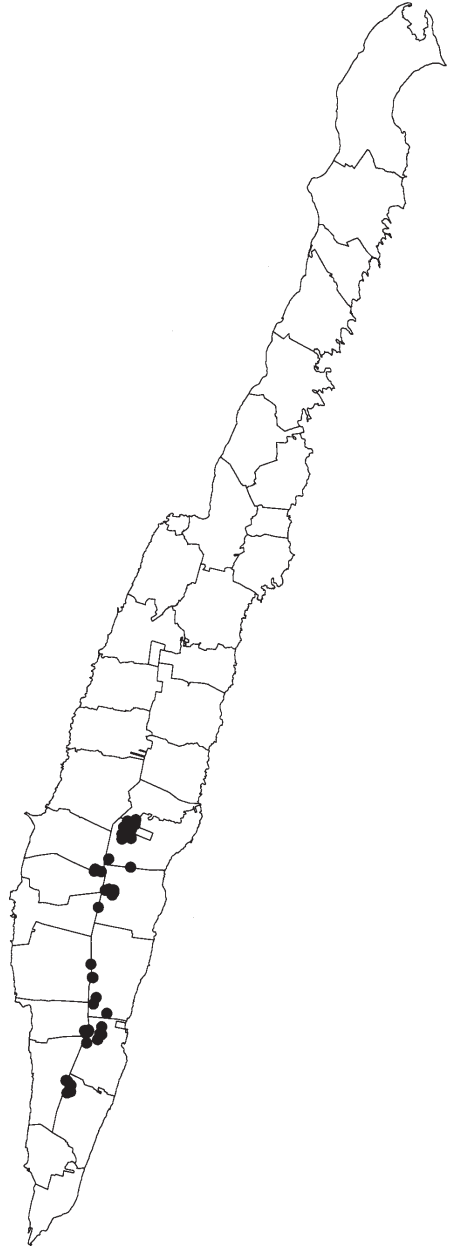
Alvarmalört *Artemisia oelandica* Lokaler
efter 1993

Kalkkrassing *Erucastrum supinum* Lokaler
efter 1993

Alvarstånds *Senecio jacobaea* ssp.
gotlandicus Lokaler efter 1993

Timjansnyltrot *Orobanche alba* Lokaler efter
1993

Ölands Botaniska Förening

Program för mars- september 2005

- Onsdag 16/3 Årsmöte. Se kallelse och dagordning Krutbrännaren 2004:3.
Samling på Ölands Folkhögskola kl. 19.00.
Efter årsmötet upptaktsmöte inför växtsäsongen 2005.
- Lördag 16/4 Exkursion Vi söker efter mjältbräken runt Möckelmossen. Samlingen stora p-platsen vid Möckelmossen kl. 10.00. Medtag fika, GPS och bered er på en lång och stärkande promenad.
- Tisdag 10/5 Exkursion Tommy guidar oss i de vårfagra markerna runt Törnboten. Samling kl. 18.00 vid infarten till Törnbotens stugby.
- Onsdag 18/5 Exkursion Ulla-Britt & Thomas guidar på alvaret strax söder om Ölands Skogsby (se artikel av Lissbeth & Karl-Göran Bringer i detta nummer). Samling kl. 18.00 vid p-platsen söder om ekologiska forskningsstationen.
- Helgen 20-22/5 Inventeringsläger på norra Öland. Intresserade hör av sig till Ulla-Britt eller Håkan tel. nummer se sid. 2.
- Onsdag 1/6 Exkursion Ulla-Britt & Thomas guidar på Gårdby sandstätt. Samling kl. 18.30 vid p-platsen i norra delen av sandfältet (ca 1 km norr om byn, precis innan tallskogen tar vid).
- Söndag 19/6 De vilda blommornas dag
Exkursion till Halltorps hage. Samling vid den västligaste ingången till hagen kl. 10.00. Ledare: Ulla-Britt Andersson & Thomas Gunnarsson.
- Söndag 14/8 Exkursion Vi besöker några spännande lokaler med diverse vattenväxter. OBS! Stövlar. Samling kl. 10.00 vid Föra kyrka.
- Lördag 3/9 Exkursion Ruderatexkursion till några områden i Färjestaden. Samling vid nya sporthallen i Färjestaden kl. 10.00. Ledare: Ulla-Britt & Thomas
- Ytterligare spontana exkursioner/eftersök av ovanliga arter planeras. Anslut dig till vår floraväktarlista så får du aktuell information om vad som händer. Skicka ett e-mail till: thomas_gunnarsson@telia.com

Krutbrännaren nr. 1 / 2005

Växer mossnycklar på Öland? av <i>Per Bjurulf</i>	sid 2
Växtlokaler kring Färjestaden - Skogsby, del II av <i>Lissbeth & Karl-Göran Bringer</i>	sid 12
Floraväktarrapport 2004 Ölands botaniska förening av <i>Ulla-Britt Andersson och Thomas Gunnarsson</i>	sid 16
Program	sid 51